

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Обліково-аналітичні аспекти управління оборотними активами

ТОВ «АБ ГРУПП»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0719-з
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»
спеціалізації облік і аудит у підприємстві

Т.Г. Свіцельська

Керівник: к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.

Рецензент: к.е.н., доцент Радєва О.Г.

Запоріжжя 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і аудит»
Спеціалізація облік і аудит у підприємстві

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри _____ Н.М. Проскуріна
«___» _____ 2020р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Свіцельській Тетяні Григорівні

1. Тема роботи: Обліково-аналітичні аспекти управління оборотними активами ТОВ «АБ ГРУПП»
керівник роботи Скорнякова Юлія Борисівна, к.е.н., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 18.06.2020 р., № 810-с.
2. Строк подання студентом роботи 02 грудня 2020 р.
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, облікові дані підприємства ТОВ «АБ ГРУПП» а також навчальна та наукова література за темою дослідження.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити сутність та особливості методики аналізу інтенсивності використання оборотних активів; провести аналіз ефективності використання оборотних активів на досліджуваному підприємстві; визначити резерви та обґрунтувати напрями підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємстві ТОВ «АБ ГРУПП»
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 19 рис., 18 табл. та 14 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.	19.08.2020	19.08.2020
2	к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.	16.09.2020	16.09.2020
3	к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.	07.10.2020	07.10.2020

7. Дата видачі завдання: 08 липня 2020р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2020	виконано
2.	Написання вступу	липень 2020	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2020	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2020	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2020	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2020	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2020	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2020	виконано

Студентка _____
(підпис)

Т.Г. Свіцельська

Керівник роботи _____
(підпис)

Ю.Б. Скорнякова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 115 с., 3 розділи, 18 табл., 19 рис., 4 додатка, 76 джерел.

ОБОРОТНІ КОШТИ, ОБОРОТНІ АКТИВИ, ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ, ГРОШОВІ КОШТИ, ЗАПАСИ, ДЕДІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, НОРМУВАННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ

Об'єкт дослідження – процес використання оборотних активів підприємства, що підлягає відображенню в обліку, звітності та аналізу на прикладі підприємства ТОВ «АБ ГРУПП».

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій, на основі аналізу й оцінки стану використання оборотних активів, щодо створення ефективної системи управління оборотними активами на ТОВ «АБ ГРУПП».

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: історичний метод, методи індукції та дедукції, теоретичного узагальнення і порівняння; методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з підвищенням дієвості аналітичної інформації для забезпечення ефективного управління оборотними активами підприємства. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

набули подальшого розвитку:

– тлумачення поняття «оборотні кошти», «оборотні активи» та «оборотний капітал», внаслідок чого розмежовано економічну сутність цих

понять та визначено сутність оборотних коштів як об'єкту управління;

– за результатами аналізу надано аналітичну оцінку стану використання оборотних активів на підприємстві, визначено резерви підвищення ефективності використання оборотних активів та очікуваний економічний ефект;

– запропоновано методичні підходи щодо удосконалення управління оборотними коштами за кожною їх складовою та функціональну модель управління оборотним капіталом підприємства.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності аналітичної інформації для забезпечення дієвості контролю за ефективністю управління оборотними активами; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне одержання обліково-аналітичної інформації керівництвом для прийняття раціональних управлінських рішень.

SUMMARY

Qualifying work contains 115 pp., 3 sections, 19 fig., 18 tab., 4 applications, 76 references.

CIRCULATING ASSETS, CURRENT ASSETS, WORKING CAPITAL, CASH RESERVES, DADDARIO DEBT, REGULATION, EFFICIENCY, MANAGEMENT

The object of study – the process of using working capital of the enterprise subject to accounting, reporting and analysis on the example of LLC "AB GROUP".

The aim of the qualification is substantiation of theoretical provisions and development of practical recommendations based on the analysis and assessment of the use of working capital, creation of effective system of management of circulating assets at LLC "AB GROUP".

Research methods: system approach to the study of economic phenomena and processes. During the execution of the study used General scientific methods of cognition: historical method, methods of induction and deduction, of theoretical generalization and comparison; methods of causation and abstract-logical method.

The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical and methodological substantiation and solution of a set of issues related to improving the effectiveness of analytical information to ensure effective management of current assets of the enterprise. In the process of research the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty.

Got further development:

– interpretation of the concept of "working capital", "current assets" and "working capital", as a result of which the economic essence of these concepts is distinguished and the essence of working capital as an object of management is

defined;

- based on the results of the analysis, an analytical assessment of the state of use of current assets at the enterprise is provided, reserves for improving the efficiency of the use of current assets and the expected economic effect are determined;

- methodical approaches on improvement of working capital management on each of their components and functional model of working capital management of the enterprise are offered.

The results of the study are aimed at improving the reliability, efficiency of analytical information to ensure the effectiveness of control over the effectiveness of current assets management; can be implemented in the practice of domestic enterprises. The practical application of the recommendations proposed by the author will ensure the timely receipt of accounting and analytical information by management to make sound management decisions.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

ВСТУП.....	9
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	
1.1 Економічна сутність оборотних активів.....	13
1.2 Методичні аспекти аналізу і оцінки ефективності використання оборотних активів.....	28
1.3 Особливості стратегічного управління оборотними активами.....	33
2 ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ТОВ «АБ ГРУПП»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	44
2.2 Організаційні аспекти обліку оборотних коштів як інформаційної бази аналізу.....	51
2.3 Аналіз структурної динаміки та ефективності використання оборотних активів підприємства.....	63
3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ТОВ «АБ ГРУПП»	
3.1 Резерви підвищення ефективності використання оборотних активів на підприємстві.....	80
3.2 Напрями удосконалення політики управління оборотними активами на підприємстві.....	87
3.3 Функціональна модель управління оборотним капіталом	95

ВИСНОВКИ.....	100
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ.....	105
ДОДАТОК А Види оборотних активів підприємства.....	113
ДОДАТОК Б Показники аналізу ділової активності підприємства	114
ДОДАТОК В Основні етапи системи управління оборотними активами	115
ДОДАТОК Д Функціональна модель управління оборотним капіталом підприємства.....	116

ВСТУП

Оборотні активи складають значну частину матеріально-грошових активів підприємств, тому раціональне та економне їх використання має особливе значення. Будучи самостійною економічною категорією, оборотні активи впливають на процес виробництва і реалізації продукції. Їм належить вирішальна роль в організації діяльності підприємства, в забезпеченні його фінансової стійкості і платоспроможності, прибутку і рентабельності. Для оцінки ефективності використання оборотних активів виробничих підприємств застосовують певні показники, а для підвищення ефективності – відповідні конкретні заходи. Ефективність функціонування оборотних активів багато в чому визначає ефективність діяльності підприємств.

Складність і різноманіття завдань, пов'язаних з використанням оборотних активів, підвищенням їх оборотності і віддачі, визначають актуальність дослідження проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності управління оборотними активами підприємств. Основою цього в ринкових умовах є своєчасний та комплексний аналіз використання оборотних коштів, що дозволить не лише володіти необхідними даними, а й виокремлювати сильні та слабкі ланки підприємства на основі яких визначати можливості та загрози. Адже наявність достатнього обсягу оборотних активів та їх ефективне використання забезпечує підприємству планові прибутки, безперебійне виробництво та достатній рівень ліквідності та платоспроможності.

Методичні підходи до аналізу оборотних активів, зокрема ефективності їх використання наявні в працях багатьох авторів. Теоретичні основи сутності та методики аналізу оборотних активів підприємства в своїх працях вивчали Бланк І. А., Душило А. А., Драгун Л. М., Поважний О. С., Покропивний О. Ф., Примак Т. О., Чубка О. М. та інші. Питання теорії і практики управління, формування та використання оборотних коштів

підприємств досліджувало багато вчених, зокрема: Андрійчук В. В., Бланк І.А., Демчук Л.А., Зянько В.В., Пан Л. В., Поважний О. С., Соколова Е.О., Сорока, Р.С, Шокун В. Г. та інші. У їхніх роботах відображений вітчизняний досвід обґрунтування економічної сутності і процесу управління оборотними коштами підприємства.

Отже, вивчення теоретичних положень, опублікованих праць вітчизняних і зарубіжних вчених, практики діяльності підприємств свідчить, що проблемі побудови економічного механізму управління ефективним формуванням оборотних коштів підприємства вчені-науковці та практики приділяють надзвичайно велику увагу. Хоча, невирішеним питанням і до сьогодні залишається впровадження сучасної моделі багаторівневого управління оборотними активами в умовах мінливості внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, практична значимість аналітичного забезпечення управління оборотними активами зумовили вибір теми та визначили спрямованість дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій, на основі аналізу й оцінки стану використання оборотних активів, щодо створення ефективної системи управління оборотними активами на ТОВ «АБ ГРУПП».

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

- визначити економічну сутність оборотних активів;
- дослідити класифікацію оборотних активів як об'єкту управління;
- визначити систему показників аналізу ефективності використання оборотних активів;
- з'ясувати особливості системи управління оборотними активами;
- дослідити організаційні аспекти обліку як інформаційної бази аналізу на ТОВ «АБ ГРУПП»;
- проаналізувати стан використання оборотних активів та джерел

їх фінансування на ТОВ «АБ ГРУПП»;

– визначити та розрахувати резерви підвищення ефективності використання оборотних активів на ТОВ «АБ ГРУПП»;

– обґрунтувати напрями підвищення ефективності управління оборотними активами на ТОВ «АБ ГРУПП».

Об'єкт дослідження – процес використання оборотних активів підприємства, що підлягає відображенню в обліку, звітності та аналізу на прикладі підприємства ТОВ «АБ ГРУПП».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних підходів щодо аналітичного забезпечення ефективного управління оборотними активами на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: аналіз і синтез (для деталізації структури кругообігу оборотних коштів шляхом розчленування його на складові частини); методи наукового узагальнення (при уточненні сутності поняття «оборотні активи»); методи індукції та дедукції (при дослідженні теоретичних питань економічного аналізу оборотних активів); методи класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу (при розробці пропозицій щодо удосконалення управління оборотними активами); методи статистично-економічного аналізу (під час проведення аналізу стану та ефективності використання оборотних засобів); методи факторного аналізу (при визначенні резервів прискорення оборотності оборотних активів) та ін.

Основні результати дослідження полягають в тому, що: розмежовано поняття «оборотні кошти», «оборотні активи», «оборотний капітал» та визначено сутність оборотних активів як об'єкту управління; за результатами аналізу надано оцінку ефективності використання оборотних активів на підприємстві; визначено резерви підвищення ефективності використання оборотних активів та очікуваний економічний ефект; запропоновано методичні підходи щодо удосконалення управління оборотними активами за

кожною їх складовою та функціональна модель управління оборотним капіталом підприємства.

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем методичних підходів до аналізу оборотних активів, зокрема ефективності їх використання та особливостей процесу управління оборотними активами підприємства.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне одержання аналітичної інформації керівництвом. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності аналітичної інформації для забезпечення дієвості контролю за ефективністю управління оборотними активами; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом підготовки та публікації двох наукових статей у збірнику статей молодих вчених «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства». Запоріжжя: ЗНУ, 2020.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 112 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Економічна сутність оборотних активів

За визначенням фінансів під управлінням оборотними коштами розуміють систему економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням коштів у процесі їх обороту, вони знаходять своє відображення у фінансових ресурсах, наявність яких є об'єктивно необхідною умовою забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції [7]. Формування і використання фінансових ресурсів передбачає, що вони будуть знаходитися в постійному русі (рис. 1.1).

Оборот фінансових ресурсів, згідно з представленою схемою, починається з їх наявності. Ефективне використання фінансових ресурсів (спрямування їх на формування високоефективних активів, здатних з мінімально можливими витратами задовольнити потреби споживача) формує конкурентну позицію підприємства, що призводить до стабілізації та розвитку процесу формування внутрішніх та зовнішніх джерел фінансових ресурсів, тобто джерел єдиного виду ресурсів, що здатні за мінімальний термін часу трансформуватися в будь-який інший вид ресурсів.

Для нормального функціонування кожне підприємство повинно мати оптимальний обсяг і структуру оборотних коштів. При чому необоротні активи, що мають термін обороту, який вимірюється їх амортизаційним періодом, створюють умови для обороту більш мобільних – оборотних активів, тривалість обороту яких є значно меншою і залежить від виду продукції, що виробляється, тривалості виробничого та фінансового циклів.

Створення ефективного механізму управління оборотними активами потребує поглиблення теоретичних досліджень однієї з найскладніших і важливіших економічних категорій – оборотних коштів.

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок фінансових ресурсів і конкурентної позиції підприємства [16]

Ця економічна категорія за значимістю аналогічна категорії капіталу, але теоретичні аспекти її досліджено недостатньо всебічно і глибоко. При цьому слід зауважити, що удосконалення потребує і інструментарій практичного управління оборотними коштами, розробку якого, на наш погляд, не завершено як вітчизняними, так і західними економістами.

Огляд та систематизація економічної літератури з визначеної проблеми свідчить, що дотепер немає єдиної думки щодо визначення змісту, критеріїв класифікації, методів управління і ступеня впливу оборотних коштів на ефективність діяльності підприємств. Відсутнє єдине трактування таких економічних категорій, як оборотні кошти, оборотні активи та оборотний

капітал. У більшості випадків розробка методів управління оборотними коштами зупиняється на теоретичних підходах без розробки конкретних інструментів, що дозволили би реалізувати теоретичні положення на практиці.

Багатьма економістами не розмежовуються та ототожнюються поняття «оборотні кошти», «ресурси» та «оборотний капітал»; «оборотні активи» та «оборотні фонди і фонди обігу». Тому можна зробити висновок про наявність проблеми лише у визначенні поняття «оборотні активи».

До початку 90-х років вітчизняні економісти підходили до визначення оборотних коштів з двох позицій: як коштів, що авансовано у фонди обороту і оборотні фонди, чи розглядали оборотні засоби як особливу економічну категорію, що поєднує ці фонди [24]. Ці визначення і сьогодні зустрічаються у багатьох літературних джерелах. Ототожнення низкою авторів основних засобів виробництва і оборотних активів з джерелами їх фінансування (фондами, коштами) обумовлюється, на наш погляд, тим, що основні засоби виробництва і оборотні активи, як і джерела їх фінансування, мають вартісну оцінку. Дехто з економістів спрощено трактує поняття «оборотні активи» як «предмети праці», «матеріальні активи», «гроші, що обертаються» [43].

Найчастіше в економічній літературі можна зустріти визначення оборотних коштів як активів, які можуть бути перетворені в готівку протягом одного року або одного виробничого циклу [28]. Таке визначення змісту оборотних коштів дає підставу вважати, що в їх складі враховуються тільки продуктивні активи, які в результаті свого кругообігу генерують дохід в процесі господарської діяльності підприємства шляхом реалізації готової продукції (робіт, послуг). В. Ковальов [27] розглядає оборотні засоби, як оборотні активи, до яких відносить мобільні активи підприємства, які є коштами чи можуть бути обернені в них протягом року чи одного виробничого циклу. Ван Хорн зосереджує увагу на визначенні тільки сутності «чистого робочого капіталу», взагалі не розглядаючи теоретичні аспекти сутності оборотних засобів (активів) [11].

В зарубіжній літературі дається спрощене визначення сутності оборотних (поточних) активів, які розглядаються як активи, що можуть бути перетворені в готівку протягом одного року або господарські ресурси, що повинні принести певні вигоди підприємству [73]. Окремі автори визначають оборотний капітал як оборотні активи за мінусом короткострокових зобов'язань [67]. У такий спосіб дається визначення власного оборотного капіталу. На наш погляд, найбільш змістовне визначення оборотних активів дає І. О. Бланк «оборотні активи (поточні) – це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства і цілком споживаних протягом одного операційного циклу» [7].

Узагальнюючи існуючі трактування категорії оборотних активів (засобів), можна в існуючих дослідженнях виділити дві концепції визначення цієї категорії: перша констатує, що оборотні активи (засоби) – це грошові ресурси, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку; друга трактує оборотні засоби, як «кошти чи активи, що можуть бути обернені в них протягом календарного року чи одного виробничого циклу». Деякі автори саме таке визначення дають категорії «оборотний капітал» [21], ідентифікуючи поняття – оборотний капітал та оборотні активи (засоби). Вважаємо за необхідне при визначенні сутності оборотних коштів підприємства чітко розмежувати поняття: «оборотні кошти», «ресурси» та «оборотний капітал»; «оборотні активи» та «оборотні фонди і фонди обігу».

В політичній економії капіталом називаються певні майнові блага, створені виробництвом та призначені слугувати для подальшого виробництва. У вченні про окреме господарство капітал – це абстрактна цінність всіх зібраних підприємством ресурсів. В обліку капітал - це частина пасиву, що показує долю власника в засобах підприємства. Тобто капітал є власним джерелом коштів, ресурсів підприємства.

Оборотний капітал – це частина капіталу підприємства, яка належить власнику та спрямовується на забезпечення підприємства оборотними коштами.

Оборотні кошти – авансована підприємством в оборотні виробничі фонди та фонди обігу (за мінусом амортизаційних відрахувань) сукупність коштів, яка опосередковує їх рух у процесі кругообігу, забезпечує безперервний процес виробничо-господарської діяльності.

Оборотний капітал і оборотні кошти – взаємопов'язані поняття, проте вони не є аналогічними. Величина оборотного капіталу свідчить про те, наскільки основна діяльність підприємства забезпечена власними фінансовими ресурсами. Однак, за недостатністю власних, в обіг можуть бути залучені спеціально для цього позичені кошти (кредити), або кошти, призначені для погашення заборгованості з поточних зобов'язань, що є цілком нормальним. Оборотний капітал розкриває процес пошуку джерел фінансування оборотних активів. З точки зору бухгалтерського балансу оборотний капітал – це перевищення оборотних активів підприємства над його короткотерміновими зобов'язаннями.

Необхідно також відрізнити від поняття «оборотні кошти» поняття «ресурси», оскільки оборотні кошти є лише однією зі складових ресурсів, які об'єднують кошти, запаси, можливості, джерела засобів. Тобто оборотні кошти є фінансовою категорією, опосередковуючою ланкою між оборотним капіталом та оборотними фондами, фондами обігу, а в обліку – оборотними активами.

Оборотні виробничі фонди обслуговують сферу виробництва. Вони матеріалізуються в предметах праці (сировині, матеріалах, паливі та ін.) та частково в засобах праці у вигляді малоцінних швидкозношуваних предметах та втілюються у виробничих запасах, незавершеному виробництві, напівфабрикатах власного виробництва, також вони представлені витратами майбутніх періодів, які необхідні для встановлення нового обладнання, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях

промисловості, з освоєнням нових виробництв.

Інший елемент оборотних коштів – фонди обігу. Вони не приймають безпосередньої участі в процесі виробництва, їх призначення полягає в забезпеченні ресурсами процесу обігу, в обслуговуванні кругообігу засобів підприємства та досягненні єдності виробництва та обігу. Фонди обігу знаходять своє відображення в готовій продукції та грошових коштах. Але під фондом в обліковому значенні, як зазначає А.И. Лозинський, необхідно розуміти такі категорії пасиву, яким в активі протиставляються засоби найрізноманітнішого призначення, закріплені за підприємством. До оборотних виробничих фондів належать виробничі запаси, незавершене виробництво, МШП, брак у виробництві, напівфабрикати, тварини на вирощуванні та відгодівлі, витрати майбутніх періодів, а до фондів обігу – готова продукція на складі, товари, грошові кошти, дебіторська заборгованість. Тобто оборотні фонди та фонди обігу є сукупністю, абстрактними поняттями і в обліку їм відповідають оборотні активи.

За НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: «Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу»[33]. Найчастіше оборотні активи підприємства визначають як грошові ресурси або групу мобільних активів підприємства, із періодом використання до одного року, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями. Але, найбільш повне визначення активам, на нашу думку дав І. А. Бланк. Він визначив, що активи підприємства являють собою контрольовані ним економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, що характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю, і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких в процесі використання пов'язаний з фактором часу, ризику і ліквідності.

Узагальнюючи наведені характеристики, вважаємо, що оборотні активи не можна розглядати одночасно і як ресурси і як капітал. Адже, ресурсами є активи підприємства, а капіталом джерело фінансування цих ресурсів. На нашу думку, «оборотні активи» є більш ширшим за значенням поняттям на відміну від «оборотних коштів», оскільки поділ оборотних коштів на оборотні фонди та фонди обігу не враховує поточних фінансових інвестицій.

Тому, найбільш повним визначенням терміну буде наступне: оборотні активи являють собою вартість авансовану в грошові кошти та матеріальні цінності підприємства, які у процесі кругообігу переходять з однієї форми в іншу та повністю переносять свою вартість на готовий продукт впродовж одного виробничо-комерційного циклу діяльності підприємства. На наш погляд, це визначення виявляє найбільш суттєві ознаки даної економічної категорії з позиції управління ними: визначну роль у забезпеченні умов для здійснення поточної фінансово-господарської діяльності підприємства, високий ступінь структурної трансформації; здатність швидкої адаптації до змін товарного і фінансового ринків; достатньо високу ліквідність, від якої залежить платоспроможність; швидкість реалізації управлінських рішень.

В процесі кругообігу оборотні активи опосередковано приймають участь в створенні нової вартості через оборотні фонди, які в свою чергу є безпосередніми учасниками виробництва. [54]. Оборотні активи являють собою найбільш рухому частину активів. В кожному кругообігу оборотні активи проходять три стадії: грошову, виробничу та товарну.

Грошова стадія кругообігу коштів є підготовчою. Вона протікає в сфері обігу, де відбувається перетворення коштів у форму виробничих запасів.

Продуктивна стадія являє собою безпосередній процес виробництва. На цій стадії продовжує авансуватися вартість створюваної продукції, але не цілком, а в розмірі вартості використаних виробничих запасів, додатково авансуються витрати на заробітну плату і пов'язані з нею витрати, а так само перенесена вартість основних виробничих фондів. Продуктивна стадія кругообігу закінчується випуском готової продукції, після чого настає стадія

її реалізації.

На товарній стадії кругообігу продовжує авансуватися продукт праці (готова продукція) у тім же розмірі, що і на продуктивній стадії. Лише після перетворення товарної форми вартості виробленої продукції в грошову авансовані кошти відновлюються за рахунок частини виторгу, що надійшов, від реалізації продукції. Інша її сума складає грошові нагромадження, що використовуються відповідно до плану їхнього розподілу. Частина нагромаджень (прибутку), призначена на розширення оборотних коштів, приєднується до них і робить разом з ними наступні цикли обороту.

Грошова форма, яку приймають оборотні кошти на третій стадії кругообігу, одночасно є і початковою стадією обороту коштів. Кругообіг оборотних коштів відбувається за схемою, поданої у вигляді формули:

$$ГК - Т..... В..... Т1 - ГК1 \quad (1.1)$$

де ГК – кошти, авансовані суб'єктом господарювання;

Т – засоби виробництва;

В – виробництво;

Т1 – готова продукція;

ГК1 – кошти, отримані від продажу продукції і, що включають у себе реалізований прибуток.

Крапки (...) означають, що обіг коштів перерваний, але процес їхнього кругообігу продовжується в сфері виробництва [8, с. 250].

Оборотні кошти знаходяться одночасно на всіх стадіях і у всіх формах виробництва, що забезпечує його безперервність і безперебійну роботу підприємства. Поняття оборотних коштів визначається їхньою економічною сутністю, необхідністю забезпечення відтворювального процесу, що включає як процес виробництва, так і процес обігу [20].

Під складом оборотних коштів розуміють сукупність елементів, що утворюють оборотні кошти. Розподіл оборотних коштів на оборотні

виробничі фонди й фонди обігу який подано на рисунку 1.2 визначається особливостями їхнього використання й розподілу в сферах виробництва продукції і її реалізацій.

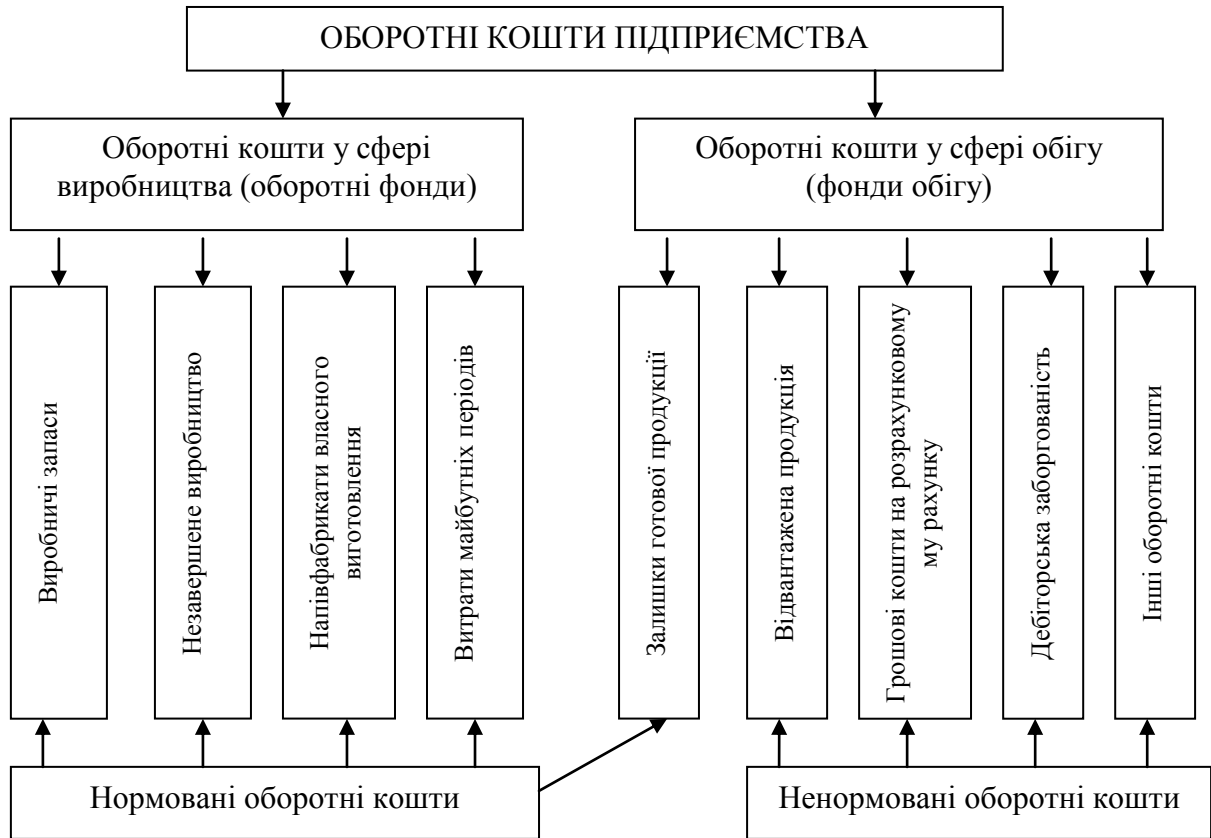

Рисунок 1.2 – Елементний склад оборотних коштів підприємства

Характеристика видів оборотних коштів наведена в Додатку А. До оборотних виробничих фондів промислових підприємств відноситься частина засобів виробництва (виробничих фондів), речовинні елементи яких у процесі праці, на відміну від основних виробничих фондів, витрачаються в кожному виробничому циклі, і їхня вартість переноситься на продукт праці цілком і відразу. Речовинні елементи оборотних фондів у процесі праці перетерплюють зміни своєї натуральної форми й фізико-хімічних коштів. Вони втрачають свою споживчу вартість у міру їхнього виробничого споживання. Нова споживча вартість виникає у вигляді виробленої з них продукції. Оборотні виробничі фонди підприємства складаються із трьох

частин: виробничі запаси; незавершене виробництво й напівфабрикати власного виготовлення; витрати майбутніх періодів [23, с. 120].

Виробничі запаси – це предмети праці, підготовлені для запуску у виробничий процес; складаються вони із сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, пального, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, тари й тарних матеріалів, запасних частин для поточного ремонту основних фондів. Незавершене виробництво й напівфабрикати власного виготовлення – це предмети праці, що вступили у виробничий процес: матеріали, деталі, вузли й вироби, що перебувають у процесі обробки або збірки, а також напівфабрикати власного виготовлення, незакінчені повністю виробництвом в одних цехах підприємства й необхідні в подальшій обробці в інших цехах того ж підприємства. Видатки майбутніх періодів – це нематеріальні елементи оборотних фондів, що включають витрати на підготовку й освоєння нової продукції, які виробляються в даному періоді (квартал, рік), але ставляться на продукцію майбутнього періоду (наприклад, витрати на конструювання й розробку технології нових видів виробів, на перестановку устаткування та ін.).

Оборотні виробничі фонди у своєму русі також пов'язані з фондами обігу, що обслуговують сферу обігу. Вони включають готову продукцію на складах, товари в русі, грошові кошти й кошти в розрахунках зі споживачами продукції, зокрема, дебіторську заборгованість. Сукупність коштів підприємства, призначених для утворення оборотних фондів і фондів обігу, становить оборотні кошти підприємства [39, с. 258].

Крім оборотних виробничих фондів на підприємствах формуються фонди обігу. До них відносяться: готова продукція на складі; товари відвантажені; кошти в касі підприємства і на рахунках у банку; дебіторська заборгованість; кошти в інших розрахунках. Основне призначення фондів обігу полягає в забезпеченні ресурсами процесу обігу [50, с. 187].

Структура оборотних коштів являє собою співвідношення окремих елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу, тобто показує частку

кожного елемента в загальній сумі оборотних коштів [64, с. 215]. Структура оборотних коштів подана в рисунку 1.3

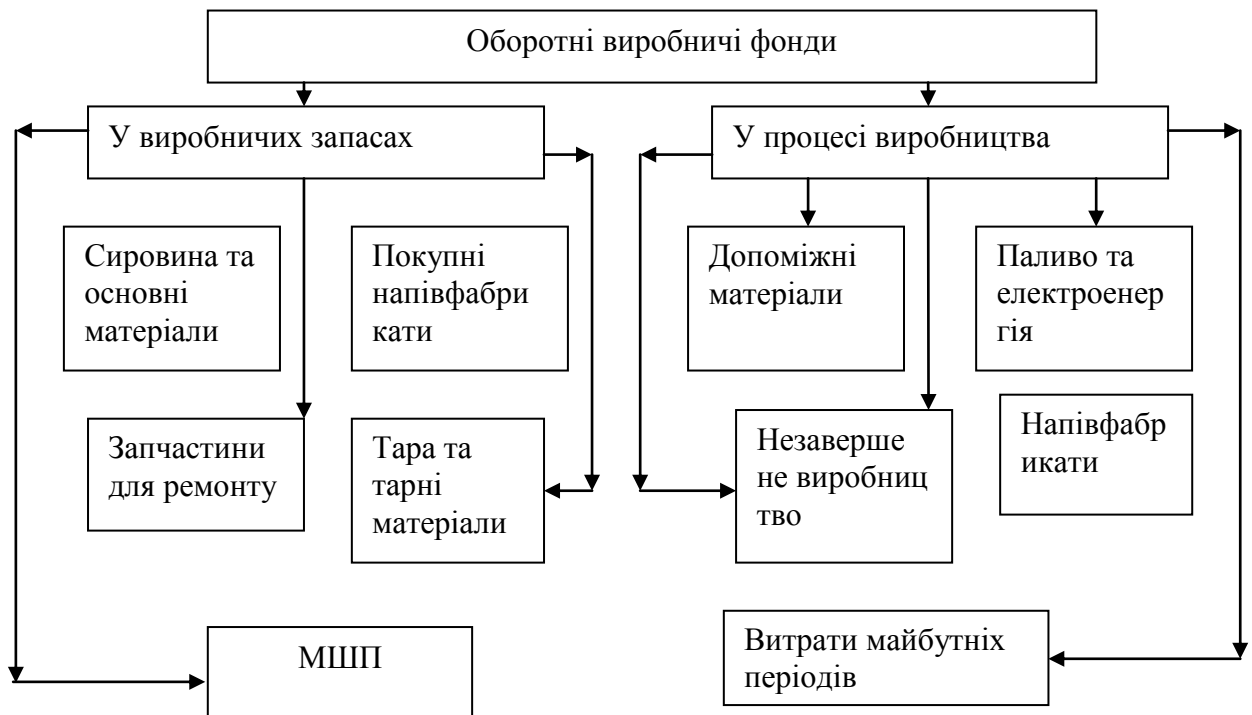

Рисунок 1.3 – Структура оборотних виробничих фондів

Склад і структура оборотних коштів визначаються багатьма факторами виробничого, економічного й організаційного порядку. Так, наприклад, у машинобудуванні, де виробничий цикл тривалий, висока питома вага незавершеного виробництва. На підприємствах легкої і харчової промисловості головне місце займають сировина і матеріали (наприклад, у текстильній промисловості). У той же час у харчовій промисловості (наприклад, молочній, маслосирній) відносно високі запаси допоміжних матеріалів, тари, готової продукції.

В працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених – економістів: І. Бланка, В.Хорна, В.Ковальова, С. Онисько, С. Покропивного, О. Сайко, Г. Семенова та інших було досліджено класифікаційні ознаки оборотних активів та охарактеризовано їх окремі елементи. Але зі зміною умов

господарювання в Україні виникла необхідність уточнення класифікації оборотних активів. У зв'язку з цим з метою забезпечення ефективного цілеспрямованого управління формуванням і використанням оборотних активів на промисловому підприємстві необхідно на основі узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду систематизувати і відкоригувати термінологію, уніфікувати існуючі ознаки класифікації оборотних активів.

Систематизація існуючих підходів та власні аналітичні дослідження цієї проблеми дозволили виділити наступні класифікаційні ознаки при групуванні оборотних активів (рис. 1.4): за формою функціонування та участю у кругообігу, за характером фінансових джерел формування, за характером організації та регулювання, за ступенем ліквідності та ризиком вкладення, за характером участі у господарській діяльності, за періодом функціонування, за характером генерування доходу.

Обґрунтуємо необхідність застосування визначених ознак у класифікації оборотних активів підприємства. Оборотні активи підприємства можуть бути сформовані за рахунок різних джерел або їх сполучення: власного і прирівняного до власного капіталу; позичкового капіталу у формі довгострокових та короткострокових фінансових зобов'язань.

Поділ оборотних активів за характером фінансових джерел формування дозволить фінансовому менеджеру обирати оптимальну для підприємства стратегічну модель фінансування активів підприємства (ідеальну, агресивну, консервативну, компромісну), за умови використання якої буде досягнуто найкращий показник якості джерел формування активів [51].

Оборотні активи характеризуються в цілому, як достатньо ліквідні, але сучасна практика управління активами підприємства і оборотними активами, насамперед, потребує більш детальної класифікації оборотних активів за ступенем ліквідності.

Тому доцільно виділити: абсолютно ліквідні, високоліквідні, середньоліквідні та неліквідні. На відміну від класичного поділу оборотних активів на абсолютно ліквідні, високоліквідні та повільно ліквідні, останні

деталізовано на середньоліквідні та неліквідні.

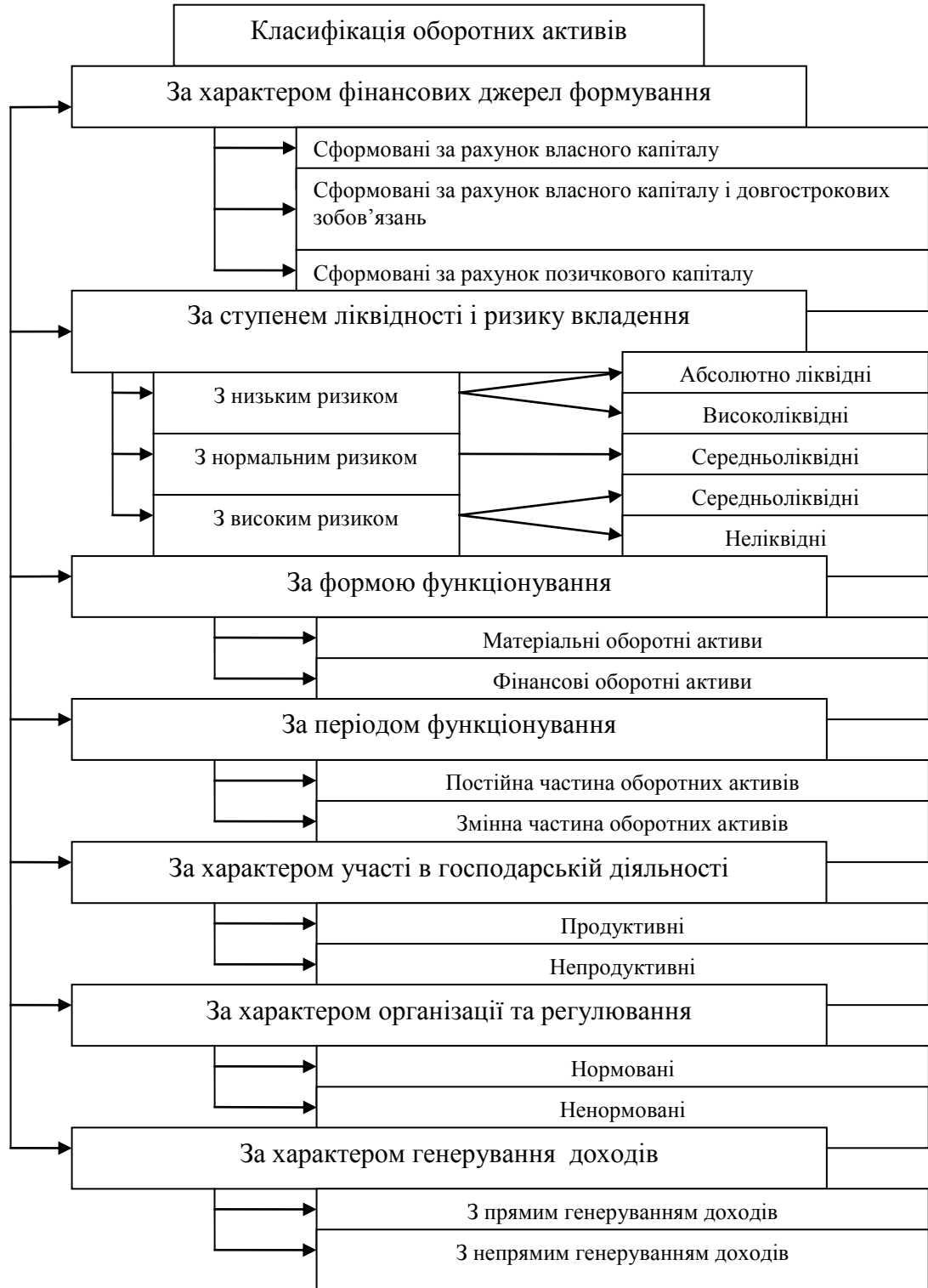

Рисунок 1.4. – Класифікація оборотних активів підприємства

Такий поділ доцільний, тому що в їх складі перебувають не тільки абсолютно ліквідні (грошові активи в національній і іноземній валюті) та

високоліквідні оборотні активи (короткотермінові фінансові вкладення і короткотермінову дебіторську заборгованість), але і середньо ліквідні, які конвертуються у грошову форму в термін до шести місяців без втрат своєї ринкової вартості: всі форми дебіторської заборгованості, крім короткотермівової і безнадійної, запаси готової до реалізації продукції, низько ліквідні (виробничі запаси, запаси малоцінних і швидкозношуваних предметів, обсяг незавершеного виробництва) та навіть неліквідні активи, наявність яких суттєво впливає на ліквідність підприємства (безнадійна дебіторська заборгованість, запаси готової продукції та виробничі запаси, що втратили свої споживчі якості і не відповідають попиту ринку).

Слід зауважити, що ліквідність оборотних активів є головним чинником, який визначає ступінь ризику вкладання оборотного капіталу. Тому, враховуючи дію вказаного фактора, оборотні активи за ступенем ризику вкладення доцільно поділити на три групи: з низьким, нормальним і високим ступенем ризику.

За формою функціонування та участю у кругообігу доцільно поділити оборотні активи на дві групи: матеріальні (які характеризують майнові цінності підприємства і мають матеріальну форму) і фінансові (які характеризують майнові цінності підприємства у формі грошових засобів та фінансових інструментів). Такий поділ зумовлений наявністю в кругообігу двох самостійних сфер: сфери виробництва і сфери обігу. Чим більша питома вага оборотних активів підприємства, розміщених у сфері виробництва, насамперед, у незавершеному виробництві, тим ефективніше використовується оборотний капітал.

Матеріальні оборотні активи, у своїй більшості, обслуговують виробничий цикл підприємства і є основою для визначення періоду виробничого циклу, який характеризує період їх повного обороту. Фінансові оборотні активи обслуговують фінансовий (грошовий) цикл підприємства і є важливим чинником визначення його періоду.

За періодом функціонування оборотних активів виділяють постійну та

змінну частину оборотних активів, що потребує констатації при розробці їх класифікації (рис. 1.4).

В економічній літературі існує два трактування цього поняття «постійна частина оборотних активів». Відповідно до першого постійна частина оборотних активів представляє ту їхню частину, потреба в якій відносно постійна протягом виробничого циклу, тобто це усереднена величина оборотних активів, що знаходиться у постійному обороті підприємства[56].

Відповідно до другого трактування, постійна частина оборотних активів представляє собою ту їх частину, яка не залежить від сезонних коливань операційної діяльності підприємства та не пов'язана з формуванням запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного характеру та цільового призначення. Вважаємо більш обґрунтованим саме це визначення. Змінна частина оборотних активів представляє собою ту їх частину, яка пов'язана з сезонним зростанням обсягів виробництва та реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди господарської діяльності підприємства запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання, цільового призначення [58]. В складі цього виду активів звичайно виділяють максимальну та середню їх частину. Класифікація оборотних активів за цією ознакою дає можливість обґрунтувати стратегію фінансування оборотних активів підприємства, оптимізувати співвідношення джерел їх фінансування.

За характером організації та регулювання виділяють нормовані і ненормовані оборотні активи [30]. Необхідність розподілу оборотних активів на нормовані і ненормовані впливає з економічної доцільності досягнення максимізації прибутку і мінімізації поточних фінансових потреб.

За характером участі в господарській діяльності виділяємо продуктивні і непродуктивні оборотні активи. Продуктивні оборотні активи безпосередньо приймають участь у господарській діяльності підприємства, генеруючи доходи. До непродуктивних належать оборотні активи, які не використовуються у процесі виробництва: виробничі запаси та готова

продукція (у зв'язку з втратою своїх споживчих якостей та попиту на ринку), сумнівна та безнадійна дебіторська заборгованість. Класифікація оборотних активів за вказаною ознакою необхідна для забезпечення ефективного управління процесом зростання швидкості їх оборотності, об'єктивної оцінки сукупної вартості активів підприємства як цілісного майнового комплексу, зокрема, за методом оцінки по вартості виробничих активів.

За характером генерації доходів доцільно виділити оборотні активи: з прямим генеруванням доходів – активи, що приносять прямий прибуток: короткострокові фінансові вклади, депозити, валютні кошти (при зростанні курсу); з непрямим генеруванням доходів – активи, що не приносять прямого доходу, а генерують прибуток шляхом обслуговування кругообігу коштів на підприємстві у складі реалізованої продукції (запаси товарно-матеріальних ресурсів, грошові кошти в національній валюті).

Таким чином, наведена класифікація (рис. 1.4) з урахуванням такої класифікаційної ознаки, як ступінь ліквідності і ризик вкладення, дозволить будувати систему управління оборотними активами в контексті загальної системи управління прибутком, націленої на його максимізацію. Отже, удосконалений понятійний апарат та запропонована класифікація оборотних активів є важелем створення ефективною системи управління ними на основі розуміння їх економічної сутності, видів та форм існування, можливостей використання широкого спектру практичних інструментів для здійснення цілеспрямованого впливу на структуру оборотних коштів.

1.2 Методичні аспекти аналізу і оцінки ефективності використання оборотних активів

Характерною рисою оборотних активів є швидкість їхнього обороту. Функціональна роль оборотних активів у процесі виробництва принципово

відрізняється від основного капіталу. Оборотні кошти забезпечують безперервність процесу виробництва.

Кругообіг капіталу охоплює три стадії: заготівельну, виробничу і збутову: (Г – Т - ... П ... Т' – Г'), що зображено на рисунку 1.5.

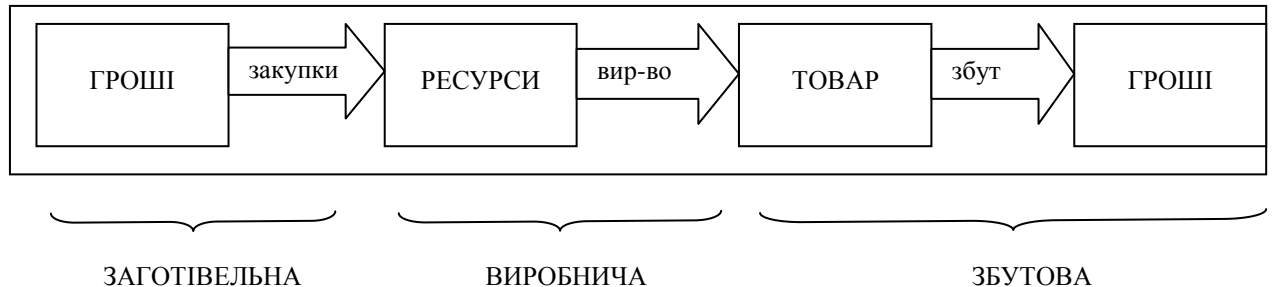

Рисунок 1.5 – Стадії кругообігу оборотного капіталу

Елементи оборотного капіталу безупинно переходять зі сфери виробництва в сферу обігу і знову повертаються у виробництво. Частина оборотного капіталу постійно знаходиться в сфері виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція на складі і т.д.), а інша частина у сфері обігу (відвантажена продукція, кошти, цінні папери і т.д.).

Ефективність використання оборотних коштів характеризується системою економічних показників, насамперед оборотністю оборотних коштів [23, с. 205].

Під «оборотністю оборотних активів» розуміється тривалість одного повного кругообігу коштів з моменту перетворення оборотних активів у грошовій формі у виробничі запаси і до виходу готової продукції і її реалізації. Кругообіг коштів завершується зарахуванням виторгів на рахунок підприємства. Оборотність оборотних активів неоднакова на підприємствах як однієї, так і різних галузей економіки, що залежить від організації виробництва і збуту продукції, розміщення оборотних активів і інших факторів. Так, у важкому машинобудуванні з тривалим виробничим циклом час обороту коштів найбільший, швидше обертаються оборотні кошти в

харчовій і видобувних галузях промисловості.

Ефективність використання оборотних активів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю.

Прискорення оборотності цих коштів зумовлює: по-перше, збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства; по-друге, вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва. Для аналізу та оцінки ефективності використання оборотних активів підприємств застосовують певні методичні підходи та систему економічних показників для оцінки оборотності оборотних активів, основними з яких є:

- коефіцієнт оборотності;
- коефіцієнт завантаження;
- тривалість одного обороту
- рентабельність [19].

Ефективність використання оборотних активів визначається швидкістю їхнього руху – швидкістю обороту, чи оборотністю. Чим швидше відбувається кругообіг оборотних активів, тим менша їхня сума буде потрібна підприємству для успішного виконання виробничої програми. Кругообіг оборотних активів визначається з моменту оплати підприємством матеріальних цінностей, необхідних для виробництва продукції, до повернення цих коштів у виді виторгу від реалізації продукції. Якщо період обороту скорочується, наприклад з 24 до 20 днів, тобто на 17%, то і потреба в оборотних коштах при даному обсязі випуску продукції зменшиться на той же відсоток. Зниження відбудеться в зв'язку з тим, що при кругообігу 24 дня оборотні кошти роблять протягом року 15 оборотів. А при скороченні часу кругообігу до 20 днів кількість їхніх оборотів збільшиться до 18 (360:20). Це означає, що кожна гривня оборотних коштів у першому випадку використовується протягом року для придбання матеріальних ресурсів і виплати заробітної плати 15 разів, а в другому – 18 разів.

Оборотність оборотних активів характеризується двома

взаємозалежними показниками: числом оборотів, здійснених оборотними коштами протягом визначеного періоду часу (коефіцієнтом оборотності), і терміном їхнього обороту в днях) [52].

Коефіцієнт оборотності розраховується по формулі 1.2:

$$Ko = \frac{Op}{BOK_{cp}}, \quad (1.2)$$

де Op – обсяг реалізації виробленої продукції (послуг, робіт) грн.;

BOK_{cp} – середньорічні залишки оборотних активів, грн.

Інакше кажучи, число оборотів визначає обсяг продукції у вартісному вираженні, що випускається на 1 грн. оборотних активів.

Термін обороту (оборотність) оборотних активів у днях розраховується по формулі 1.3:

$$To = \frac{D}{Ko} \quad (1.3)$$

де D_k – кількість календарних днів у періоді.

Оборотність можна визначити як по всій сумі оборотних активів, так і по кожній її частині. Кількість оборотів кожного елемента оборотних коштів визначають як відношення суми витрати по відповідній статті витрат на виробництво до фактичної суми по даній статті оборотних коштів. Термін обороту буде дорівнювати відношенню числа днів за даний період до числа оборотів.

Власне кажучи, він являє собою запас в днях даного елемента оборотних коштів.

Зменшення тривалості одного обороту свідчить про поліпшення

використання оборотних коштів.

Чим вище за даних умов коефіцієнт оборотності, тим краще використовуються оборотні кошти.

Коефіцієнт завантаження (закріплення) оборотних коштів в обороті (K_3), зворотний коефіцієнту оборотності, визначається по формулі 1.4:

$$K_3 = \frac{ВOK_{ср}}{Op} \quad (1.4)$$

Крім зазначених показників також може бути використаний показник віддачі оборотних коштів, що визначається відношенням прибутку від реалізації продукції підприємства до залишків оборотних коштів.

Рентабельність оборотних коштів визначають за формулою 1.5:

$$P = \frac{Pr}{ВOK_{ср}}, \quad (1.5)$$

де Pr – прибуток підприємства

Показники оборотності оборотних коштів можуть обчислюватися по всіх оборотних коштах, що беруть участь в обороті, і по окремих елементах. Для оцінки ефективності використання оборотних коштів доцільно проаналізувати показники ділової активності підприємства. (Додаток Б).

Таким чином, для аналізу та оцінки ефективності використання оборотних коштів підприємств застосовують певні методичні підходи, а для підвищення ефективності – відповідні конкретні заходи.

Основними способами підвищення ефективності використання оборотних активів є:

- оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва;
- скорочення тривалості виробничого циклу;

- поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення;
- прискорення реалізації товарної продукції [57].

Унаслідок прискорення оборотності фінансових коштів зменшується потреба в них, відбувається процес вивільнення цих коштів з обороту. Розрізняють абсолютне (зменшення потрібної суми коштів) та відносне (реалізація більшої кількості продукції за фіксованої суми коштів завдяки поліпшенню їхнього використання) вивільнення грошових коштів з обороту.

Підприємства повинні мати визначену майнову й оперативну самостійність для того, щоб вести справи рентабельно і нести відповідальність за прийняті рішення. У цих умовах зростає необхідність визначення потреби підприємств у власних оборотних коштах, що грають головну роль у нормальному функціонуванні підприємств та формуванні ефективної політики управління оборотними активами.

1.3 Особливості стратегічного управління оборотними активами

Управління оборотними активами представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їх фінансування. Існують такі основні етапи системи управління оборотними активами підприємства:

- аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді;
- визначення принципових підходів щодо формування оборотних активів підприємства;
- оптимізація обсягу оборотних активів;
- оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів;
- забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів;

- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів;
- забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання;
- формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів;
- оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Усі джерела фінансування оборотних активів підрозділяються на власні, позичкові і залучені. Власні кошти відіграють головну роль в організації кругообігу фондів, тому що підприємства, для забезпечення конкурентоспроможності, повинні мати визначену майнову й оперативну самостійність для того, щоб здійснювати ефективну господарську діяльність і нести відповідальність за прийняті рішення. Вартість джерел фінансування оборотних активів з урахуванням їх надійності впливає на витрати, рівень доходів (збитків) від фінансових операцій та рівень чистого прибутку підприємства. Це, у свою чергу, впливає як на ефективність використання фінансових ресурсів в цілому, так і на рівень прибутковості власного капіталу.

В економічній літературі проблемі фінансування оборотних активів приділено належну увагу та виділяються в основному чотири підходи до фінансування оборотних активів: ідеальний, агресивний, консервативний, компромісний [38].

Характеристика підходів до фінансування оборотних активів наведена в таблиці 1.1.

Ідеальний підхід до фінансування оборотних активів заснований на суті категорій «оборотні активи» і «поточні пасиви» і їхній взаємній відповідності. Модель означає, що оборотні активи по сумі збігаються з вартістю поточних пасивів (поточних зобов'язань), тобто робочий капітал підприємства дорівнює нулю.

З позиції ліквідності такий підхід є найбільш ризикованим щодо фінансування майна та поточної платоспроможності.

Таблиця 1.1 – Порівняльна характеристика підходів щодо фінансування оборотних активів підприємства

		Сутність	Ступінь ризикованості	Вплив на обсяги оборотних активів	Практичне використання
Моделі фінансування оборотних активів	Ідеальний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів; 2. Оборотні активи дорівнюють поточним зобов'язанням; 3. Чисті оборотні активи дорівнюють нулю. 	Найбільш ризикована з позиції ліквідності	Характеризується постійними обсягами запасів, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості	Майже не зустрічається
	Агресивний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів та постійної частини оборотних активів; 2. Чисті оборотні активи дорівнюють постійні частини оборотних активів. 	Досить ризикована з позиції ліквідності та має високий ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням лише мінімально необхідних обсягів запасів, грошових коштів, проведенням жорсткої кредитної політики, а тому може призводити до фінансових втрат через зниження обсягів реалізації	Зустрічається рідко
	Консервативний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних та оборотних активів 2. Чисті оборотні активи дорівнюють оборотним активам 	Відсутній ризик втрати ліквідності та майже не має ризику порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням значних резервів запасів, грошових коштів, проведенням ліберальної кредитної політики, а тому знижує ефективність використання оборотних активів	Носить штучний характер
	Компромісний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів, постійної частини оборотних активів та приблизно половини змінної частини оборотних активів; 2. Чисті оборотні активи дорівнюють сумі постійної частини оборотних активів та половині змінної частини оборотних активів 	Низький рівень втрати ліквідності та має низький ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується тим, що в окремі періоди підприємство може мати надлишкові обсяги запасів, грошових коштів	Зустрічається часто

Ризик ліквідності ідеального підходу до фінансування оборотних активів полягає в тому, що при несприятливих умовах (наприклад, необхідно розрахуватися з більшістю кредиторів одночасно) підприємство може

зіштовхнутись з необхідністю залучення додаткових кредитних ресурсів або продажу частини необоротних активів для покриття кредиторської заборгованості. Отже, сутність даного підходу полягає в тому, що довгострокові пасиви використовуються винятково як джерело покриття необоротних активів.

Консервативний підхід до фінансування оборотних активів припускає, що необоротні активи, а також повна сума оборотних активів покривається за рахунок довгострокових пасивів. В цьому випадку кредиторська заборгованість відсутня, а, отже, відсутній і ризик втрати ліквідності. Але він має і свої негативні характеристики. Консервативний підхід до фінансування оборотних активів економічно не вигідний, оскільки підприємство як би відмовляється від кредиторської заборгованості (по суті, безкоштовного джерела фінансування).

Виходячи з принципів агресивного підходу до фінансування, сума необоротних активів і системна частина оборотних активів покривається за рахунок довгострокових пасивів. У цьому випадку частина оборотних активів, що варіює, покривається за рахунок поточних пасивів.

З позиції ліквідності агресивний підхід до фінансування оборотних активів також досить ризикований. На практиці обмежитися тільки мінімумом оборотних активів представляється дуже небезпечним, оскільки в піковий сезон у підприємства може не знайтися вільних коштів для фінансування додаткових потреб у виробничих запасах. Тому, в силу мінімальних витрат на підтримку поточних запасів тут має місце відносно високий поточний прибуток.

Виходячи із змісту зазначених підходів найбільш реальним для підприємства є компромісний підхід. В цьому випадку необоротні активи, постійна частина оборотних активів і приблизно половина частини змінних оборотних активів фінансується за рахунок довгострокових пасивів.

В результаті використання такого підходу підприємство в окремі моменти часу може мати зайві оборотні активи, що негативно позначиться на

прибутку, однак це розглядається як плата за підтримку ризику втрати ліквідності на заданому рівні.

Політика управління оборотними активами передбачає певну комбінацію підходів до формування та підходів до фінансування оборотних активів. Виходячи з сутності підходів до формування та фінансування оборотних активів не всі комбінації між ними є допустимими.

Так, агресивний підхід до формування оборотних активів можна комбінувати з ідеальним підходом до фінансування оборотних активів (оскільки з чотирьох підходів до фінансування оборотних активів, що описуються в економічних джерелах, це найбільш ризиковий) та з агресивним підходом до фінансування. Ця комбінація відповідає агресивній політиці управління оборотними активами.

Помірний підхід до формування оборотних активів можна комбінувати з компромісним підходом до фінансування, а також з агресивним підходом (оскільки в умовах підприємств фінансування за рахунок поточних пасивів лише оборотних активів, що варіюють, не є достатньо ризикованим). Ця комбінація відповідає компромісній політиці управління оборотними активами.

Особливе місце посідають питання розподілу та визначення критеріїв оптимізації співвідношення власних і позикових джерел фінансування.

Достатньо поширена думка вчених, що головним критерієм розподілу джерел фінансування оборотних активів на власні та позикові є їхнє розмежування відносно сукупного нормативу оборотних активів. Тобто мінімальна потреба в оборотних активах повинна покриватися власними джерелами, а тимчасова – за рахунок короткострокових кредитів банку [67]. При цьому підприємство повинно прагнути до того, щоб строки погашення кредитів співпадали із тривалістю обороту оборотних активів.

Достоїнством такого підходу є зниження витрат на фінансування оборотних активів, зміцнення фінансової стійкості та платоспроможності підприємств. Але на практиці в умовах ринкової економіки розбіжність між

строками обороту оборотних активів та поточних пасивів (за умови використання довгострокових позикових джерел) може призвести до зниження прибутковості у зв'язку з тим, що при збільшенні строків виплат по боргам зростає ризик фінансування промислових підприємств при інших рівних умовах. Це свідчить про обмеженість такого підходу при фінансуванні оборотних активів підприємства в умовах ринкової економіки. Однак практика фінансування підприємств свідчить, що відповідно до найбільш поширеного підходу частка власних джерел повинна бути більш значною (не менше 60% від загальної суми джерел фінансування) [58], а величина позикових джерел фінансування – не перевищувати 30% від власного капіталу, що пояснюється намаганнями кредиторів мінімізувати кредитні ризики в умовах ринкової економіки.

Раціональне управління оборотними коштами підприємства повинно відбуватися в неодмінному сполученні з вибором ефективних джерел їх фінансування, тобто з оптимізацією оборотного капіталу.

Фінансове становище підприємства перебуває в безпосередній залежності від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші. Ріст неплатежів ускладнює ритмічну діяльність підприємства і веде до збільшення дебіторської заборгованості. Зайве відволікання коштів у виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію приводить до так званого «замороження» ресурсів і неефективному використанню оборотного капіталу. А це в свою чергу має суттєвий вплив на рівень платоспроможності підприємства, тобто можливість безперервно сплачувати борги у відповідні терміни. При цьому, від ефективності управління оборотними активами, безпосередньо залежить поточна платоспроможність підприємства, яка означає спроможність підприємства сплатити свої поточні зобов'язання негайно та в найближчому майбутньому. Тому, управління оборотними коштами як фактору платоспроможності підприємства є структурним компонентом системи управління платоспроможністю підприємства (рис. 1.6).

Рисунок 1.6 – Складові управління платоспроможністю підприємства

На нашу думку, формування політики управління платоспроможністю має ґрунтуватися на таких базових принципах: системності, плановості, цільової спрямованості, стратегічної орієнтованості, варіативності. Згідно з принципом плановості та системності потрібно комплексно поєднувати всі напрями, прийоми та методи з метою підтримки фінансової рівноваги підприємства як в довгостроковому періоді, так і короткостроковому періоді – за рахунок збалансованого управління його грошовими потоками та підтримки достатньої ліквідності його оборотних коштів.

Для досягнення якого, безперечно, необхідна своєчасна інформація за результатами аналізу абсолютних та відносних показників платоспроможності. Основним абсолютним показником ліквідності (платоспроможності) є робочий капітал (власні оборотні кошти).

Робочий капітал – це величина оборотних коштів, що залишається у підприємства після розрахунків за короткостроковими зобов'язаннями. У світовій практиці найбільше поширення дістав метод розрахунку робочого

капіталу «знизу» балансу, тобто як різниця між оборотними активами та поточними пасивами.

Також, для оцінки платоспроможності підприємства використовують відносні показники [23]. Методику розрахунку показників для оцінювання платоспроможності наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Методика розрахунку основних показників платоспроможності

Назва показника	Позначення	Розрахункова формула	Нормативне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{ал}$	$(ГК+ПФІ)/КЗ$	0,25-0,3
Коефіцієнт критичної ліквідності	$K_{к.л}$	$(ГК+ПФІ+ДЗ)/КЗ$	Не менше 1
Коефіцієнт покриття	$K_{п}$	$(ГК+ПФІ+ДЗ+ТМЦ)/КЗ$	2-2,5
Коефіцієнт чистої виручки	$K_{чв}$	$(З_{м\pm}ЧП)/РП$	-
Коефіцієнт чистих активів	$K_{ча}$	$(ВОК-НЗ-БДЗ)/ОК$	-

Позначення: НЗ – неліквідні запаси; БДЗ – безнадійна дебіторська заборгованість; ОК – оборотний капітал; ГК – грошові кошти; ПФІ – поточні фінансові інвестиції; КЗ – короткострокова заборгованість; ДЗ – дебіторська заборгованість; ТМЦ – товарно-матеріальні цінності; Z_m – сума зносу; ЧП – чистий прибуток; РП – обсяг реалізованої продукції [23].

Що стосується характеристико величини робочого капіталу, та його зміни в системі управління, то прийнято вважати, що величина робочого капіталу повинна перевищувати 30% загального обсягу оборотних активів підприємства. Збільшення робочого капіталу, зумовлене випереджаючими темпами зростання оборотних активів порівняно з поточними зобов'язаннями, як правило, супроводжується відтоком грошових коштів. Відповідно зменшення робочого капіталу внаслідок швидших темпів зростання поточних зобов'язань приводить до припливу грошових коштів і водночас зменшення платоспроможності підприємства.

При цьому, господарські операції, які впливають тільки на структуру оборотних активів і пасивів, не змінюють величину оборотного капіталу. У рамках фінансової діяльності при одержанні короткострокових кредитів і

позичок – розмір робочого капіталу не буде збільшуватися, оскільки разом зі збільшенням грошових коштів на відповідну суму відбудеться і збільшення поточних зобов'язань. Слід також зазначити, що робочий капітал має цінність, коли він може перетворюватися на грошові кошти. Наявність у його складі важко ліквідних активів може розцінюватися як відволікання (відтік) грошових коштів, і як наслідок – загроза платоспроможності.

Якщо вживати термін «робочий капітал» у вузькому розумінні, а саме – для означення лише трьох основних статей оборотних активів: грошових коштів, запасів, дебіторської заборгованості а також кредиторської заборгованості, в такому контексті тривалість обороту робочого капіталу дорівнюватиме тривалості і фінансового циклу.

Отже, раціональне управління оборотними коштами як фактора платоспроможності припускає їхню оптимізацію виходячи з потреби підприємства, що знижує фінансові ризики (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Ризики для підприємства, пов'язані з недоліком чи надлишком оборотних коштів

Ризики пов'язані з недоліком оборотних коштів	Ризики пов'язані з надлишком оборотних коштів
Затримки в забезпеченні поставок сировини й матеріалів і як наслідок - збільшення тривалості виробничого циклу і збільшення витрат	Запаси можуть зіпсуватися фізично або морально застаріти
Зниження обсягів продажу через недостатні запаси готової продукції	Збільшення витрат на зберігання надлишків запасів
Зниження рівня поточної платоспроможності	Боржники можуть відмовитися платити або збанкрутувати
Додаткові витрати на вирішення питань фінансування	Банки, у яких зберігаються кошти, можуть збанкрутувати
	Інфляція може значно зменшити реальну вартість дебіторської заборгованості і оборотних коштів

Підприємству необхідно періодично оцінювати свої потреби в оборотних коштах і прагнути втримувати їх на мінімально необхідному рівні.

Одним із дієвих методів визначення потреби підприємства у власних

оборотних коштах є їх нормування, тобто визначення нормативу оборотних коштів. Метою нормування є визначення раціонального розміру оборотних коштів, що відволікаються на певний строк у сферу виробництва і обігу.

Вітчизняна практика нормування оборотних коштів на промислових підприємствах заснована на ряді принципів. Потреба у власних оборотних коштах для кожного підприємства визначається при складанні фінансового плану. Таким чином, величина нормативу не є величиною постійної. Розмір власних оборотних коштів залежить від обсягу виробництва, умов постачання і збуту, асортименту виробленої продукції, застосовуваних форм розрахунків [39].

При численних потребах підприємства у власних оборотних коштах необхідно враховувати наступне: власними оборотними коштами повинні покриватися потреби не тільки основного виробництва для виконання виробничої програми, але і потреби підсобного і допоміжного виробництв, житлово-комунального господарства й інших господарств, що не відносяться до основної діяльності підприємства, капітального ремонту, здійснюваного власними силами. На практиці часто враховують потребу у власних оборотних коштах тільки для основної діяльності підприємства, тим самим занижуючи цю потребу [32].

Процес нормування складається з декількох послідовних етапів:

- спочатку розробляються норми запасу по кожному елементу нормованих оборотних коштів, в днях запасу й означають тривалість періоду, забезпеченого даним видом матеріальних цінностей, а також норма запасу може встановлюватися у відсотках та в сумі до визначеної бази;

- далі, виходячи з норми запасу і витрати даного виду товарно-матеріальних цінностей, визначається сума оборотних коштів, необхідних для створення нормованих запасів по кожному виді оборотних коштів, так визначаються часткові нормативи;

- і нарешті, розраховується сукупний норматив шляхом додавання часткових нормативів.

Норматив оборотних коштів являє собою грошове вираження планованого запасу товарно-матеріальних цінностей, мінімально необхідних для нормальної господарської діяльності підприємства [39].

Отже, вихідною умовою формування раціонального складу оборотних коштів підприємства є результати аналізу стану та ефективності використання оборотних коштів за допомогою ключових показників: величина поточних активів і власних оборотних коштів; структура оборотних коштів; оборотність окремих елементів оборотних коштів; рентабельність поточних активів; тривалість фінансового циклу.

Вивчення тимчасової динаміки даних показників дозволяє розробити ефективну систему управління основними складовими оборотних коштів підприємства – виробничими запасами й дебіторською заборгованістю, які суттєво впливають на рівень платоспроможності підприємства.

Організація оборотних коштів підприємства обов'язково включає систематичний контроль за їх раціональним використанням за допомогою ревізій і обстежень на основі статистичних даних, оперативної і бухгалтерської звітності.

Таким чином, основними умовами забезпечення ефективного використання оборотних коштів є: вибір джерел формування та стратегії їх фінансування; визначення оптимального обсягу оборотних коштів, для чого необхідно забезпечити належну систему планування, нормування, аналізу та підвищити дієвість внутрішнього контролю за їх використанням для надання своєчасної та достовірної обліково-аналітичної інформації щодо ефективності управління оборотними коштами на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ТОВ «АБ ГРУПП»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «АБ ГРУПП» функціонує в сфері промисловості. Правовий статус суб'єкта – юридична особа. ТОВ «АБ ГРУПП» діє відповідно до статуту, який у новій редакції затверджений від 4 серпня 2016 р., у якому зазначені основні положення щодо його діяльності. Статут містить наступні положення:

- Загальні положення про товариство.
- Мета та основні види діяльності Товариства.
- Майно Товариства та правочини щодо нього.
- Статутний, резервний, власний капітал Товариства.
- Структура органів управління і контролю Товариства.
- Генеральний директор Товариства.
- Перевірка фінансово-господарської діяльності Товариства.
- Трудовий колектив Товариства.
- Зберігання документів Товариства, інформація про Товариство.
- Виділ та припинення Товариства.
- Порядок внесення змін до статуту.

Загальне управління здійснює генеральний директор. На підприємстві виділяють такі підрозділи: бухгалтерія; відділ кадрів; економічний відділ; відділ маркетингу; канцелярія; адміністративно-господарський; цех №1; цех №2; відділ матеріально-технічного забезпечення; ремонтно-будівельний цех ; автотранспортний цех; ОМіП; технічний відділ; відділ технічного контролю; інструментальна ділянка; відділ головного механіка; ООТ; КПП.

Безпосередньо підзвітними директору є: головний бухгалтер; начальник юридичного відділу; головний інженер; заступник директора по маркетингу та продажам; заступник директора по виробництву;

Працівники підприємства різних відділів підзвітні керівникам відповідних підрозділів.

ТОВ «АБ ГРУПП» є виробником засобів автоматизації і механізації для металургійних та машинобудівних виробництв (рис. 2.1).

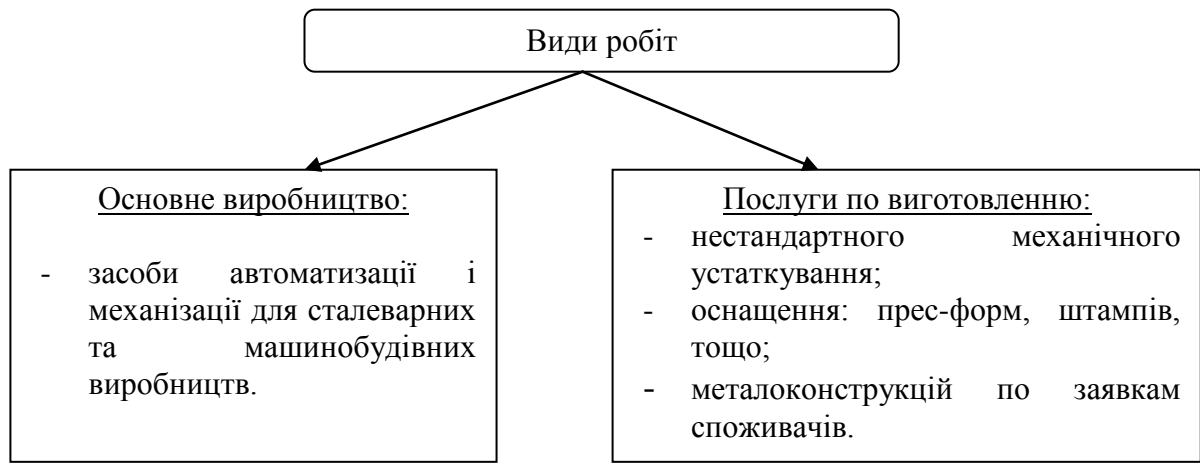

Рисунок 2.1 – Види робіт ТОВ «АБ ГРУПП»

На підприємстві діє ділянка порошкового фарбування, столярне виробництво, виробництво упаковок з гофрокартону.

Основне виробництво: пробовідбірники рідкого металу; перетворювач термоелектричний; перетворювачі в захисній арматурі; насос ежекторний; показчик світловий; фільтр загороджувальний.

Види послуг: виготовлення нестандартного механічного устаткування; виготовлення оснащення: прес-форм, штампів тощо; порошково-полімерне фарбування деталей, вузлів; виготовлення металоконструкцій по заявках споживачів; виготовлення м'якої тари з гофрокартону; заточування метало ріжучого інструменту.

До неосновних видів діяльності відносяться: здача робочого приміщення в оренду та утримання їдальні.

Для забезпечення ефективної роботи усіх підрозділів та їх працівників на підприємстві розробляються положення про кожний відділ та посадові обов'язки працівників. Підприємство забезпечене інструктивними, нормативними та методичними документами такими як «Наказ про облікову політику» та «Колективний договір».

Частка ТОВ «АБ ГРУПП» на ринку основного виробництва незначна, всього 9,8% (рис. 2.2).

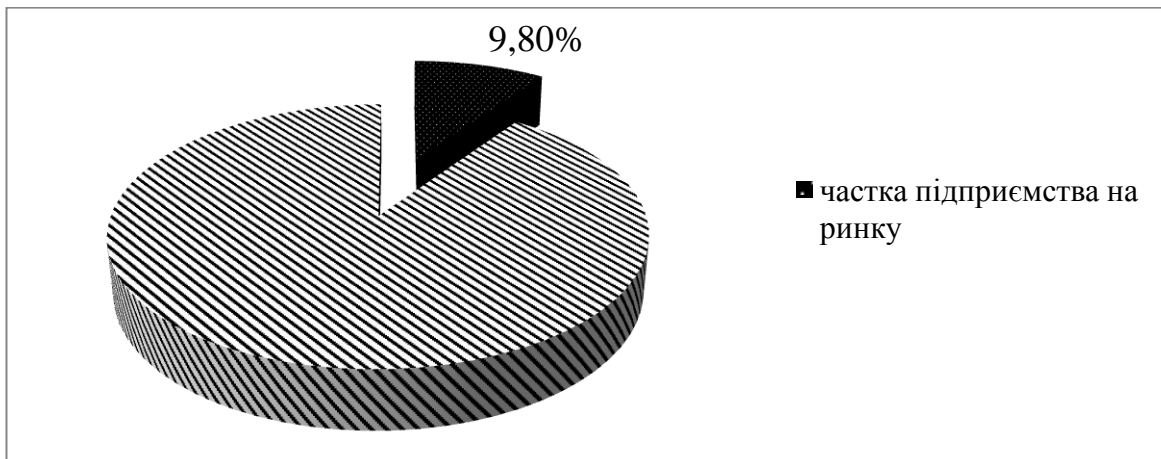

Рисунок 2.2 – Частка ТОВ «АБ ГРУПП» на ринку

Лідируючі позиції на ринку займають: ПАТ «Завод Запоріжавтомастика» – м. Запоріжжя; ПАТ «Електрометрія» – м. Луцьк.

На протязі останніх років обсяги виробництва ТОВ «АБ ГРУПП» помітно скоротилися, що пояснюється високою собівартість виробництва за рахунок високих цін на сировину і матеріали та слабкою конкурентною позицією на майже монопольному ринку при недостатністю коштів на модернізацію матеріально-технічної бази. Тому на ТОВ «АБ ГРУПП» виробничі приміщення здаються в оренду.

Для оцінки ефективності діяльності підприємства необхідно зробити аналіз виробничо-господарської діяльності за основними економічними показниками: динаміка доходів від реалізації продукції, рівня собівартості продукції, валового прибутку, рентабельності підприємства та чистого

прибутку його діяльності.

Динаміка доходу ТОВ «АБ ГРУПП» представлена на рис. 2.3.

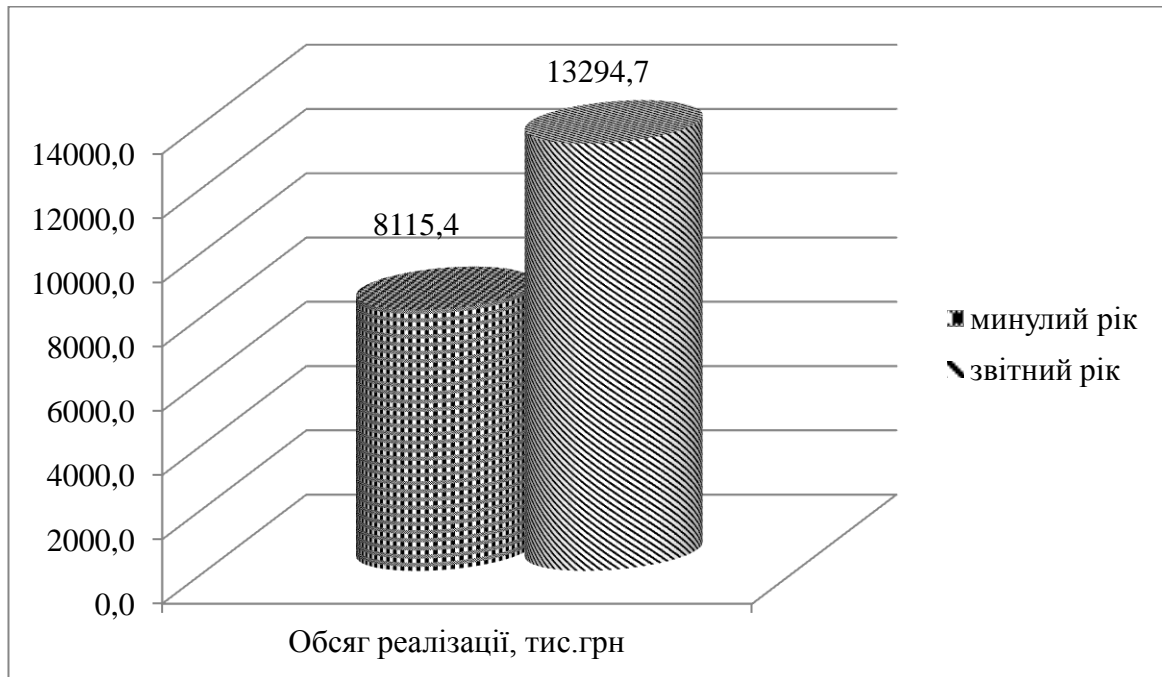

Рисунок 2.3 – Динаміка чистого доходу ТОВ «АБ ГРУПП»

Отже, спостерігається позитивна динаміка: порівняно з минулим роком обсяг чистого доходу збільшилися на 5179,3 тис. грн., або на 63,8%. Але, переважно таке збільшення відбулося за рахунок отриманих доходів від надаваних послуг. А доходи від основного виробництва скорочуються. При цьому, тенденція до скорочення доходів від основного виробництва почалася три роки тому. Безперечно, доходи доцільно порівняти з рівнем собівартості та фінансовими результатами діяльності.

Динаміка показників виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «АБ ГРУПП» за 2018 – 2019 роки наведена у таблиці 2.1.

Собівартість продукції у 2019 р. виросла на 60,8% в порівнянні з 2018 р., що менше темпу росту чистого доходу на 3,0%. Але її рівень досить високий як в 2018 р. так і в 2019 р., відповідно 92,8% та 91,9%.

Щодо валового прибутку, то він в 2019 році збільшився на 102,9% в порівнянні з попереднім роком і склав 1184,3 тис. грн., проти 583,8 в

минулому році (рис. 2.4).

Таблиця 2.1– Динаміка фінансових результатів ТОВ «АБ ГРУПП» за 2018-2019 роки

Показники	2018 р.	2019 р.	Темп росту, %
Дохід від реалізації , тис. грн.	8115,4	13294,7	163,8
Собівартість реалізації, тис. грн.	7531,6	12110,4	160,8
Валовий прибуток, тис. грн.	583,8	1184,3	202,9
Валова рентабельність продаж, %	7,2	8,9	1,7
Валова рентабельність виробництва, %	7,8	9,8	2,0
Сукупні витрати , тис. грн.	8016,4	12730,5	158,8
Чистий прибуток, тис. грн..	99,0	564,2	569,9
Чиста рентабельність продаж, %	1,2	4,2	3,0

Відповідно зросла валова рентабельність продаж з 7,2% до 8,9 %, тобто на 1,7%. Але це досить низький показник: якщо в 2018 р. підприємство отримувало з кожної гривні реалізованої продукції, робіт, послуг 7,2 коп. валового прибутку, то в 2019 р. – 8,9 коп. відповідно.

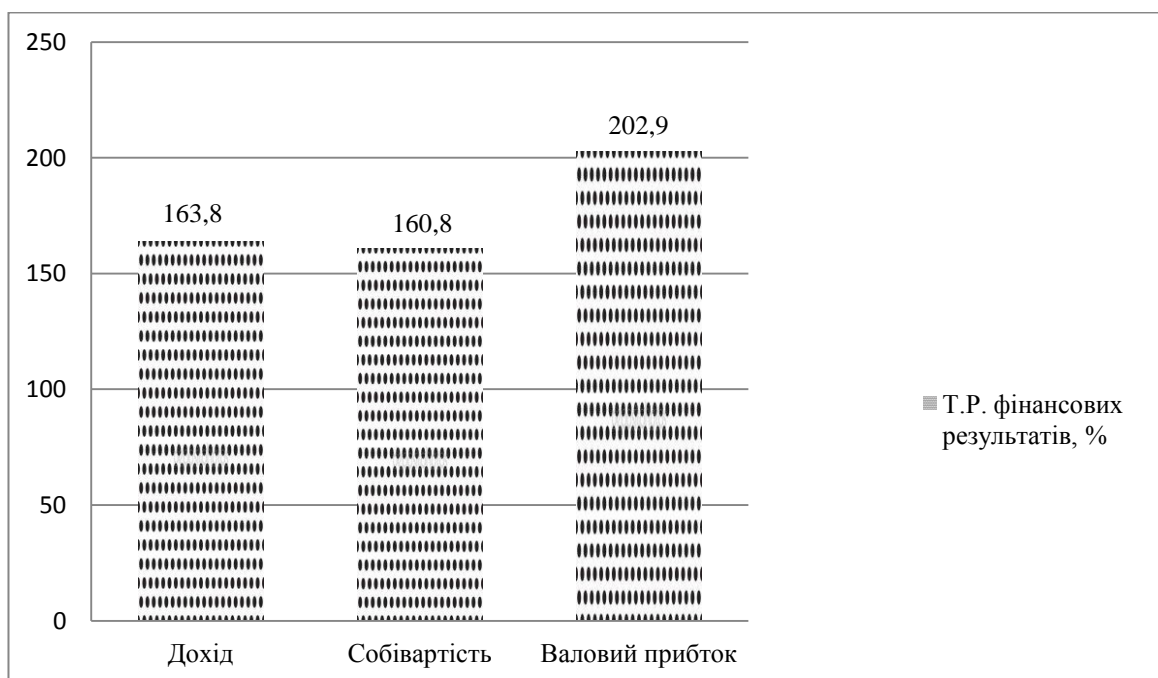

Рисунок 2.4 – Динаміка фінансових результатів за 2019 рік

Необхідно зауважити, що валовий прибуток та валова рентабельність продаж є проміжним показником, який важливий тільки для керівництва підприємства. При цьому залишаються не відшкодованими ще операційні витрати. Так, сукупні витрати по підприємству в динаміці зросли на 58,8% при зростанні доходу на 63,8%, свідчить про перевищення темпів росту доходу над витратами. Це мало позитивний вплив на зростання чистого прибутку по підприємству.

Тому, необхідно також дослідити динаміка чистого прибутку (рис. 2.5)

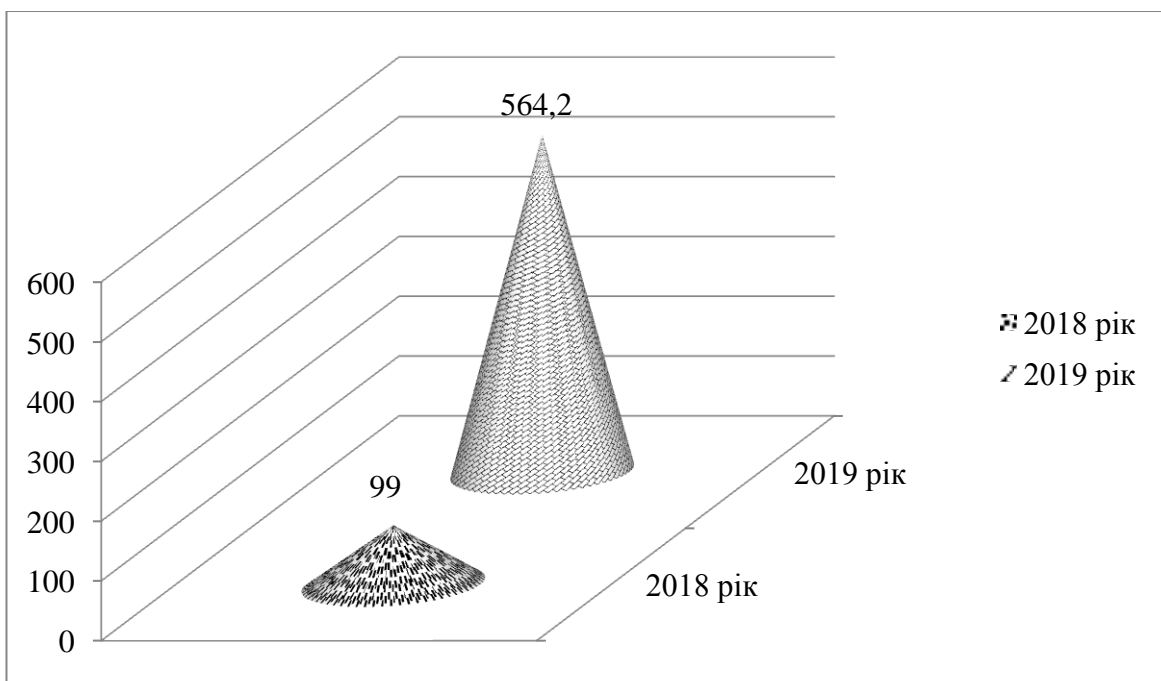

Рисунок 2.5 – Динаміка чистого прибутку за 2018-2019 роки по підприємству ТОВ «АБ ГРУПП»

Результати аналізу фінансових результатів діяльності свідчать, що в 2019 р. отримано чистого прибутку в сумі 564,2 тис. грн., що більше показника минулого року на 465,2 тис. грн., або 469,9%. Таке зростання забезпечено розробкою на ТОВ «АБ ГРУПП» та реалізацією заходів програми щодо підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності, основним напрямом якої є зниження рівня витрат.

Це стосується політики скорочення персоналу та впровадженням комплексної програми оптимізації витрат за рахунок нових джерел надходження сировини та матеріалів, скорочення не раціональних складових операційних витрат, особливо – транспортних та на рекламу. А також на підприємстві здають вільні виробничі приміщення в оренду.

Безперечно, важливим для економічної характеристики підприємства є попередня діагностика фінансового стану. Тому, проведена оцінка ключових фінансових показників діяльності підприємства у динаміці. Результати аналізу наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка фінансових показники ТОВ «АБ ГРУПП» за 2018-2019 роки

Фінансовий показник	2018	2019	Відхилення
Коефіцієнт автономії	0,526	0,472	-0,054
Коефіцієнт фінансової залежності	1,9	2,1	0,21
Коефіцієнт фінансового ризику	0,9	1,1	0,2
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,364	0,409	112,36
Власний оборотний капітал	1477,4	1392,0	-85,4
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,573	0,383	-0,190
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,726	0,538	-0,188

Коефіцієнт автономії характеризує концентрацію власного капіталу, значення якого як за 2018 р., так і за 2019 р. знаходиться в межах рекомендованої норми (50%). Проте спостерігається його незначне зменшення з 52,6% , до 47,2%, тобто на 5,4%. Коефіцієнт фінансової залежності, обернений до коефіцієнта автономії, свідчить, що в 2019 р. його значення 2,1 – несуттєво перевищує норматив на 0,1.

Коефіцієнт фінансового ризику показує, що на підприємстві не суттєво також зросла доля зовнішніх джерел фінансування, а саме – з 0,9 до 1,1. При цьому його значення на кінець досліджуваного періоду – 1,1, що перевищує

нормативне значення (менше 0,7 – 1,0). Отже динаміка показників фінансової стійкості свідчать про не суттєве, але все таки – погіршення фінансової стійкості підприємства.

Розмір власного оборотного капіталу, наявність і величина якого свідчать про здатність підприємства оплачувати свої поточні зобов'язання і розширювати подальшу діяльність, у 2019 р., порівняно із 2018 р. зменшився і склав, відповідно, 1392,0 тис. грн. проти 1477,4 тис. грн.

Негативною є тенденція до зменшення робочого капіталу на 85,4 тис. грн., або на 5,8%. Тенденцію до зниження фінансової стійкості підтверджують і коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, значення якого зменшилося з 0,573 до 0,383, тобто на 19% та зменшення коефіцієнта маневреності власних коштів на 18,8%.

Отже, для ТОВ «АБ ГРУПП» доцільно провести аналіз стану та інтенсивності використання оборотних активів, на основі облікової інформації, для визначення резервів підвищення ефективності їх використання як важливого фактору платоспроможності підприємства.

2.2 Організаційні аспекти обліку оборотних активів як інформаційної бази аналізу

Ефективне управління оборотними активами на підприємстві значною мірою залежить від своєчасної, оперативної та неупередженою інформаційної бази. Від достовірності та об'єктивності відображення в бухгалтерському обліку та звітності операцій з оборотними активами залежить правильність визначення основних показників, які характеризують результати господарської діяльності та реальний фінансовий стан підприємства. При цьому велике значення має правильна організація бухгалтерського обліку оборотних коштів.

Організація обліку оборотних активів включає організацію обліку запасів, коштів, розрахунків і фінансових інвестицій.

Мета організації обліку оборотних активів – створити належні умови у бухгалтерії для своєчасного та повного відображення у обліку операцій, пов'язаних з надходженням, використанням та зберіганням оборотних активів.

Завдання організації обліку оборотних активів:

- організація чіткого документування операцій з оборотними активами;
- організація своєчасної та повної реєстрації даних первинного обліку з оборотними активами в регістрах аналітичного обліку;
- організація відображення надходження, внутрішнього переміщення і вибуття оборотних активів;
- організація контролю за наявністю оборотних активів за місцями їх зберігання;
- організація своєчасного проведення контролю за оборотними активами підприємства шляхом проведення їх інвентаризацій;
- організація правдивого відображення інформації щодо оборотних активів у балансі та звітності [10].

Методологія побудови обліку оборотних коштів підприємства визначається принципами бухгалтерського обліку та регламентується законодавчими актами, нормативами та стандартами бухгалтерського обліку.

Основним внутрішнім, розпорядчим документом який регулює організацію бухгалтерського обліку на ТОВ «АБ ГРУПП» є Наказ про облікову політику підприємства. Він є обов'язковим для виконання всіма структурними підрозділами і працівниками підприємства. Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Всі питання з організації обліку запасів на підприємстві можна

розглянути у комплексі у блок-схемі на рис. 2.6.

Рисунок 2.6 – Схема організації обліку оборотних активів (запасів).

Подана схема відображає модель організації обліку оборотних активів на підприємстві. У ній у чіткій послідовності показано, які потрібно проводити облікові процедури, щоб у системі бухгалтерського обліку отримати достовірну та своєчасну інформацію про такий об'єкт як оборотні активи, зокрема запаси.

Згідно національних стандартів бухгалтерського обліку підприємство ТОВ «АБ ГРУПП» самостійно відкриває рахунки аналітичного обліку. Для відображення наявності та руху оборотних коштів підприємство використовує наступні балансові та позабалансові рахунки: рахунок 20 «Виробничі запаси»; рахунок 28 «Товари»; рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами»; рахунок 022 «Матеріали прийняті для переробки»; рахунок 023 «Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні»; рахунок 024 «Товари прийняті на комісію».

Для цілей організації обліку запаси згідно Наказу про облікову політику на ТОВ «АБ ГРУПП» класифікують за П(С)БО 9 «Запаси», метод оцінки запасів обрано – ідентифікованої собівартості одиниці запасів. Для забезпечення своєчасності відображення господарських операцій у оперативному та бухгалтерському обліку на підприємстві ТОВ «АБ ГРУПП» складені графіки руху документів між службами підприємства та надходження їх у бухгалтерію. Для цього на ТОВ «АБ ГРУПП» розроблено спеціальні оперограми. Наприклад, для руху запасів використовують наступну форму (табл. 2.3).

Для первинного обліку виробничих запасів використовують типові форми первинних та зведених документів: журнал обліку вантажів, що надійшли – за формою М-1; довіреність та журнал реєстрації довіреностей; якщо ж встановлені відхилення від супровідних документів, то комірник разом з представником постачальника складає акт приймання згідно форми М-7 «Акт про прийняття матеріалів» [45].

На ТОВ «АБ ГРУПП» обрано оперативно-бухгалтерський метод кількісного обліку виробничих запасів. Його особливістю є те, що кількісний

облік запасів організований тільки на складі за кожним об'єктом. Регулярно (раз на 10 днів) завідувач складом надає у бухгалтерію залишки за кожним найменуванням запасів, які бухгалтер перевіряє, зіставляючи зі своїми даними за синтетичним обліком, таким чином бухгалтером кількісний облік не ведеться. У кінці місяця складаються сальдові відомості кожним завідувачем складу, де теж вказуються лише залишки запасів. Бухгалтер робить їх розцінку, після чого вони звіряються із залишком на синтетичному рахунку 20 «Виробничі запаси» та відповідних субрахунках.

Таблиця 2.3 – Оперограма накладної-вимоги (для отримання матеріалів зі складу)

№ № з/П	Господарські операції з виробничими запасами	Виконавці						
		відділ забезпечення	склад запасів		матеріальний відділ бухгалтерії	адміністрація підприємства		центральна бухгалтерія
			завідуючий складом	оператор		керівник	головний бухгалтер	
1	Отримання дозволу на відпуск матеріалів	1						
2	Складання документа на отримання матеріалів							
3	Відбір і передача матеріалів		2					
4	Заповнення документа на отримання матеріалів			3				
5	Перевірка та таксування документа				4			
6	Підписування документа					5	6	
7	Відмітка про надходження на обробку і зберігання у бухгалтерію							7

Правильна організація бухгалтерського обліку МШП на підприємстві передбачає своєчасне складання первинних документів, дотримання правил

при прийманні МШП на склад і відпуску їх в експлуатацію.

Для обліку руху МШП використовують встановлені форми первинних документів [2]. Згідно Наказу про облікову політику на ТОВ «АБ ГРУПП» оцінка МШП при відпуску у виробництво, продажі та іншому вибутті здійснюється за методом ідентифікованої собівартості одиниці запасів. Потрібно відзначити, що у визначенні МШП, приведеному в П(С)БО 9, відсутній вартісний критерій і немає посилання ні на який перелік предметів, а передбачається лише один критерій при віднесенні предметів праці до складу МШП, а саме: предмети повинні використовуватися протягом не більш одного року.

Для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух малоцінних та швидкозношуваних предметів, що належать підприємству та знаходяться на складі Планом рахунків передбачений рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети». Але рахунок 22 не має субрахунків, тому на підприємстві ТОВ «АБ ГРУПП» ввели такі субрахунки:

- 221 «Інструменти і приладдя»;
- 222 «Господарський інвентар»;
- 223 «Спеціальне оснащення»;
- 224 «Спеціальний одяг та взуття»;
- 225 «Інші малоцінні швидкозношувані предмети».

У бухгалтерському проведенні за дебетом рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» відображаються за первісною вартістю придбані (отримані) або виготовлені малоцінні та швидкозношувані предмети, за кредитом – за обліковою вартістю відпуск малоцінних та швидкозношуваних предметів в експлуатацію зі списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування таких предметів

Організація контролю запасів полягає у їх перевірці шляхом інвентаризації, яка передбачає проведення послідовних робіт як у бухгалтерії до початку інвентаризації, так і на складі [46].

Використовують рахунки аналітичного обліку для контролю за

зберіганням і рухом запасів, їх оцінки, порівняння з даними складського обліку, а також для підведення підсумків інвентаризації.

Мета організації обліку коштів і розрахунків – створити належні умови для організації своєчасного та повного відображення у обліку операцій, пов'язаних з обліком коштів і розрахунків, визначити методи нарахування резерву сумнівних боргів та порядок списання безнадійної заборгованості з балансу. Послідовність облікових процедур з організації обліку на рис. 2.7.

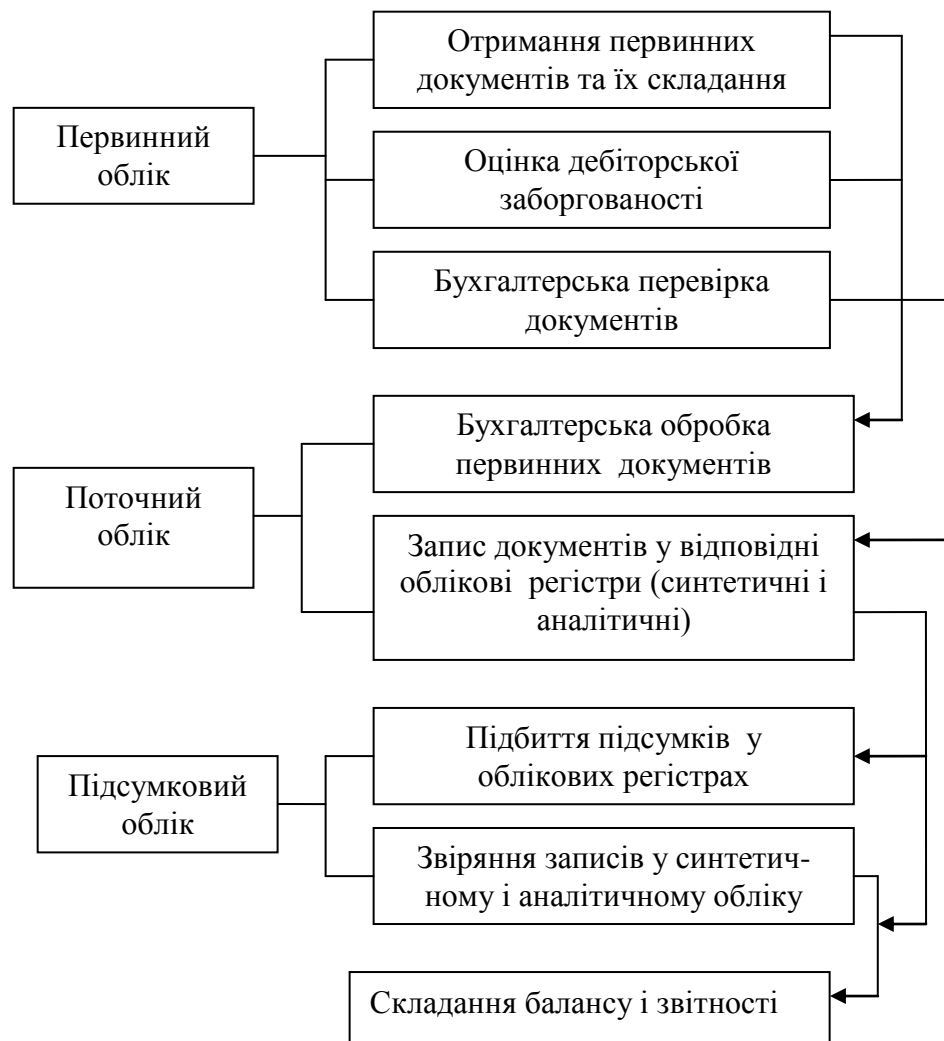

Рисунок 2.7 – Послідовність облікових процедур з організації обліку коштів і розрахунків

Облік операцій з розрахунків з банком та поточних рахунків

підприємства ведеться на рухну 31 «Рахунки в банках». Аналітичний облік організований за журнально-ордерної форми обліку та ведеться в журналі-ордері №2 по кредиту рахунка 311 та відомості №2 за дебетом рахунку 311. Отримані від банку виписки з рахунків перевіряються та оброблюються в день їх отримання. На кожному примірнику проставляються рахунки кореспондування. Суми за цими рахунками групуються в двох відомостях за кредитом 311 рахунку та дебету 311 рахунку. Аналітичний облік за касовими операціями побудований на рахунку 30 «Готівка». Касові операції ведуться в журналі-ордері №1, при цьому обороти за дебетом 301 рахунку «Готівка в національній валюті» списуються в різні журнали-ордери та відомість №1. Кожному звіту відводиться по одній строчці.

Особливе місце в організації обліку коштів і розрахунків посідає організація обліку дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість за товари та послуги виникає при відвантаженні продукції, товарів та послуг за умови розрахунку в майбутньому покупцями. Відповідно до П(С)БО 10 дебіторська заборгованість за строками погашення поділяється на довгострокову та поточну[18].

Довгострокова – це сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна – це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Особливостями організації обліку дебіторської заборгованості є те, що при її віднесенні до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати згідно з договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

Для обліку розрахунків з дебіторами призначені первинні документи, якими оформляють реалізацію продукції покупцям (рахунки-фактури, специфікації, товарно-транспортні накладні), виставлення вимог на оплату за

відвантаженої продукцію передбачає використання банківських документів (платіжних вимог-доручень, платіжних вимог, митних документів. Такі розрахунки проводяться через банк, який видає підприємству виписку банку. Фактично – це другий примірник особового рахунку підприємства, відкритого банком, в якому передбачаються позиції для дати, номерів рахунків дебітора та кредитора, суми. Вона замінює собою реєстр аналітичного обліку з поточного рахунку і одночасно служить підставою для бухгалтерських записів.

Облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться на рахунку 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість». На субрахунку 161 «Заборгованість за майно у фінансовій оренді» відображаються числі інвестиції орендодавця у фінансову оренду, визначені П(С)БО 14 «Оренда». На субрахунку 162 «Довгострокові векселі отримані» ведеться облік векселів, отриманих для забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості. Субрахунок 163 «Інша дебіторська заборгованість» призначений для обліку іншої довгострокової дебіторської заборгованості, наприклад за виданими працівникам довгостроковими позиками.

Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться за кожним дебітором, за видами дебіторської заборгованості, термінами її погашення.

Для обліку поточної дебіторської заборгованості використовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». За дебетом рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів та наданих послуг, яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки та збори, що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації. За кредитом цього рахунку відображається сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства ТОВ «АБ ГРУПП» в банківських установах, в касу та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержану готову продукцію, товари

та надані послуги.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником, за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

Будь-яка дебіторська заборгованість передбачає отримання грошових коштів або товарів, тому вона визнається активом. Але у випадку, якщо підприємство має достатні підстави припускати, що така заборгованість не буде погашена (наприклад, боржника оголошено банкрутом), така заборгованість повинна бути віднесена на витрати, оскільки вона не може бути визнана активом і відображена в балансі, так як підприємство не отримає в майбутньому економічної вигоди.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), відображається в балансі за чистою реалізаційною вартістю. З метою оцінки можливих витрат внаслідок безнадійної заборгованості відповідно до принципу обачності, який означає, що активи й доходи не повинні бути завищені, а зобов'язання і витрати – занижені, П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» передбачає нарахування в кінці звітного періоду резерву сумнівних боргів.

Резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється з метою покриття у майбутньому безнадійної дебіторської заборгованості. Він нараховується лише для сумнівної дебіторської заборгованості. Він коригує заборгованість до її чистої реалізаційної вартості, дозволяє підприємству показати, що відповідна сума не може бути стягнута з дебіторів. Таким чином, в умовах ризику неплатоспроможності покупців, підприємство попереджає виникнення витрат від сумнівної дебіторської заборгованості.

Не менш важливим принципом є принцип нарахування та відповідності доходів і витрат. Витрати, пов'язані зі списання безнадійної дебіторської заборгованості, виникають у процесі реалізації і повинні відповідати періоду, коли продукція, товари, роботи, послуги продаються.

Дебіторська заборгованість може стати безнадійною через тривалий час після продажу, тому збитки від анулювання сумнівного боргу слід оцінювати в поточному періоді та включати до складу витрат цього ж звітного періоду.

На ТОВ «АБ ГРУПП» як на начало так і на кінець 2019 року відсутня довгострокова дебіторська заборгованість. Поточна дебіторська заборгованість займає найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів: на початок року 83,1%, на кінець року – 50,6%. Наявність великих обсягів дебіторської заборгованості впливає на зниження платоспроможності підприємства.

Отже, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття управлінських рішень. Для удосконалення обліку з покупцями й споживачами послуг пропонуємо ввести документ – Реєстр дебіторської заборгованості до погашення (табл. 2.4)..

Таблиця 2.4 – Реєстр дебіторської заборгованості до погашення

№ з/п	Покупець (споживач)	№ рахунку до сплати, дата	Термін оплати, дні	Сума оплати з ПДВ, грн.	Сальдо по рахунку на кінець дня	Сальдо по рахунку накопичуваль на за місяць	Дата оплати
	Назва ТМЦ (послуги)	Сума рахунку з ПДВ, грн.					
1	2	3	4	5	6	7	8
1							
2							
Всього							

Такий «Реєстр дебіторської заборгованості до погашення» є ефективним для діяльності підприємства, оскільки показує реєстр рахунків за кожним покупцем й споживачем послуги та має інформацію про те, які

строки оплати має кожен дебітор та показує залишок за кожним рахунком на кінець дня, має накопичувальну інформацію на кінець місяця. Тобто цей документ дає можливість підприємству більш ефективно контролювати дебіторську заборгованість за кожним рахунком споживачів послуг та покупців товарів підприємства.

З метою оцінювання дебіторської заборгованості, рекомендуємо здійснювати контроль за обсягами та термінами сплати дебіторської заборгованості окремих покупців й споживачів послуг за строками погашення згідно умов укладених договорів та фактично.

Для поглиблення інформативності обліку стану розрахунків між підприємством та його дебіторами пропонуємо удосконалити аналіз і контроль розрахунків з дебіторами, шляхом створення таблиці, яка відображає заборгованість кожного дебітора за умовами договорів, термінами сплати та фактично (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Дані дебіторської заборгованості

№ з/п	Покупець (споживач)	Дата погашення дебіторської заборгованості		Відхилення, дні
		За графіком (договором)	Фактично	
1	2	3	4	5
1				
2				
Всього				

Така форма надає змогу підприємству визначати дотримання встановлених за умовами договорів строків оплати за кожним окремим покупцем й споживачем послуг підприємства, а також визначити ступінь порушення встановлених строків оплати.

Необхідно відмітити, що на ТОВ «АБ ГРУПП» не створено резерв сумнівних боргів, що є порушенням вимог П(С)БО 10 стосовно дебіторської заборгованості що може впливати на достовірність чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості та пов'язану з цим частину прибутку.

2.3 Аналіз структурної динаміки та ефективності використання оборотних активів підприємства

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та раціональності вкладення фінансових ресурсів в активи. Від того, які кошти (власні чи залучені) вкладені в активи, скільки їх знаходиться у сфері виробництва і сфері обігу, в грошовій і матеріальних формах, наскільки оптимальне їх співвідношення, багато в чому залежать результати виробничої і фінансової діяльності, а, отже, і фінансовий стан підприємства.

В процесі функціонування підприємства, величина активів та їх структура постійно змінюється. У зв'язку з цим в процесі аналізу активів ТОВ «АБ ГРУПП» в першу чергу слід вивчити зміни в їх складі.

Для цього побудуємо агрегований порівняльний аналітичний баланс товариства (табл. 2.6).

На підставі результатів горизонтального та вертикального аналізу можна зробити висновки, що на кінець 2019 року вартість сукупних активів складає 5488,5 тис. грн., проти вартості на початок року 3867,5 тис. грн., тобто вартість майна (активів) підприємства зросла на 1621,0 тис. грн., або на 41,9%. Це зростання було зумовлене збільшенням як вартості необоротних активів на 1856,1 тис. грн., або 44,2%, так і збільшенням вартості оборотних активів на 1052,4 тис. грн., або на 40,8%.

Змінилась і структура майна підприємства: частка оборотних активів у загальній вартості майна зменшилась на 0,5% (з 66,7% до 66,2%), а частка необоротних активів збільшилась на таку саму величину (з 33,2% до 33,7%). При цьому необхідно відзначити, що як на початок так і на кінець 2019 р. частка оборотних активів значно перевищує частку необоротних активів, відповідно: 66,2% і 33,7%.

Що стосується джерел формування майна підприємства, то у звітному році сума власного капіталу збільшилась на 554,5 тис. грн., або на 27,3%,

зменшились довгострокові зобов'язання на 71,3 тис. грн., або на 9,8%.

Таблиця 2.6 – Агрегований порівняльний аналітичний баланс ТОВ «АБ ГРУПП» за 2019 рік

Показник	На початок 2019 р		На кінець 2019.р		Відхилення		
	сума, тис. грн..	п. в., %	сума, тис. грн.	п. в., %	абс., +;-	п. в., %	Т.Р., %
Актив							
1. Необоротні активи в тому числі:	1287,5	33,2	1856,1	33,7	568,6	0,5	144,2
нематеріальні активи	1,7	0,04	9,7	0,2	8	0,16	570,6
основні засоби	1017,4	26,3	1339,0	24,4	321,6	-1,9	131,6
2. Оборотні активи в тому числі:	2579,9	66,7	3632,3	66,2	1052,4	-0,5	140,8
запаси	325,5	8,4	1456,7	26,5	1131,2	7,3	447,5
дебіторська заборгованість	2144,9	55,5	1837,0	53,5	-307,9	-2,0	85,6
грошові кошти та їх еквіваленти	74,7	1,9	327,2	6,0	252,5	4,1	438,0
3. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття							
Баланс	3867,4	100	5488,5	100	1621,0	-	141,9
Пасив							
1. Власний капітал	2034,7	52,6	2589,2	47,2	554,5	-5,4	127,3
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	730,5	18,9	659,0	12,0	-71,3	-6,9	90,2
3. Поточні зобов'язання і забезпечення в тому числі;	1102,5	28,4	2240,3	40,7	1137,8	12,3	203,2
короткострокові кредити	376,1	9,7	660,0	12,0	283,9	2,3	175,5
кредиторська заборгованість	663,8	17,2	43,6	17,8	313,5	0,6	147,2
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття							
Баланс	3867,5	100	5488,5	100	1621,0	-	141,9

При цьому суттєво збільшилися поточні зобов'язання на 1137,8 тис. грн., або на 103,2%.

Що стосується джерел формування майна підприємства, то у звітному році сума власного капіталу збільшилась на 554,5 тис. грн., або на 27,3%, зменшились довгострокові зобов'язання на 71,3 тис. грн., або на 9,8% при суттєвому збільшенні поточних зобов'язань на 1137,8 тис. грн., або на

103,2%. Отже, в структурі пасивів відбулися суттєві зміни: незважаючи на збільшення суми власного капіталу, його частка зменшилась на 5,4%, частка довгострокових зобов'язань зменшилась на 6,9%, а питома вага поточних зобов'язань зросла на 12,3 пунктів структури. Необхідно відзначити негативну тенденцію в зміні структури капіталу, а саме: на кінець року майже однакова частка власного капіталу і поточних зобов'язань, відповідно 47,2% і 40,7%. Узагальнюючи результати горизонтального та вертикального аналізу порівняльного аналітичного балансу підприємства, можна зробити висновок, що більшу частку в структурі активів ТОВ «АБ ГРУПП» займають оборотні кошти, а зростання джерел фінансування активів – в основному відбулося за рахунок суттєвого збільшення поточних зобов'язань.

Тому, необхідно провести більш детальний аналіз динаміки і структури оборотних активів ТОВ «АБ ГРУПП» за їх складовими (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка складу та структури оборотних активів ТОВ «АБ ГРУПП» за 2019 рік

Оборотні активи	На початок 2019 р.		На кінець 2019 р.		відхилення		
	сума., тис. грн.	п. в., %	сума., тис. грн.	п. в., %	абс., +/- тис. грн.	п. в., %	Т.Р., %
Виробничі запаси	118,4	4,6	570,1	15,7	451,7	11,1	4,8 раз
Незавершене виробництво	66,0	2,6	77,5	2,1	11,5	-0,5	117,4
Готова продукція	105,2	4,1	805,4	22,2	700,2	18,1	7,7 раз
Товари	35,9	1,4	3,7	0,1	-32,2	-1,3	10,3
Дебіторська заборгованість	2144,9	83,1	1837,0	50,6	-307,9	-32,5	85,6
Грошові кошти та їх еквіваленти	74,6	2,9	327,1	9,0	252,5	6,1	4,4 раза
Інші оборотні активи	34,8	1,3	11,4	0,3	-23,4	-1	32,8
Усього оборотні активи	2579,8	100	3632,2	100	1052,4	-	140,8

Як видно з даних таблиці 2.7, на ТОВ «АБ ГРУПП» на кінець звітного року вартість оборотних активів збільшилась на 1052,4 тис. грн., або 40,8%. Це зростання відбулось переважно за рахунок збільшення загальної вартості

запасів на 1131,2 тис. грн.

А саме: з 325,5 тис. грн. до 1456,7 тис. грн. Накопичення великих запасів свідчить про спад активності підприємства, уповільнення оборотності оборотного капіталу. У той же час нестача запасів також негативно впливає на фінансовий стан підприємства, тому що скорочується виробництво продукції, зменшується сума прибутку.

Наглядно динаміку оборотних активів подано на рис. 2.8.

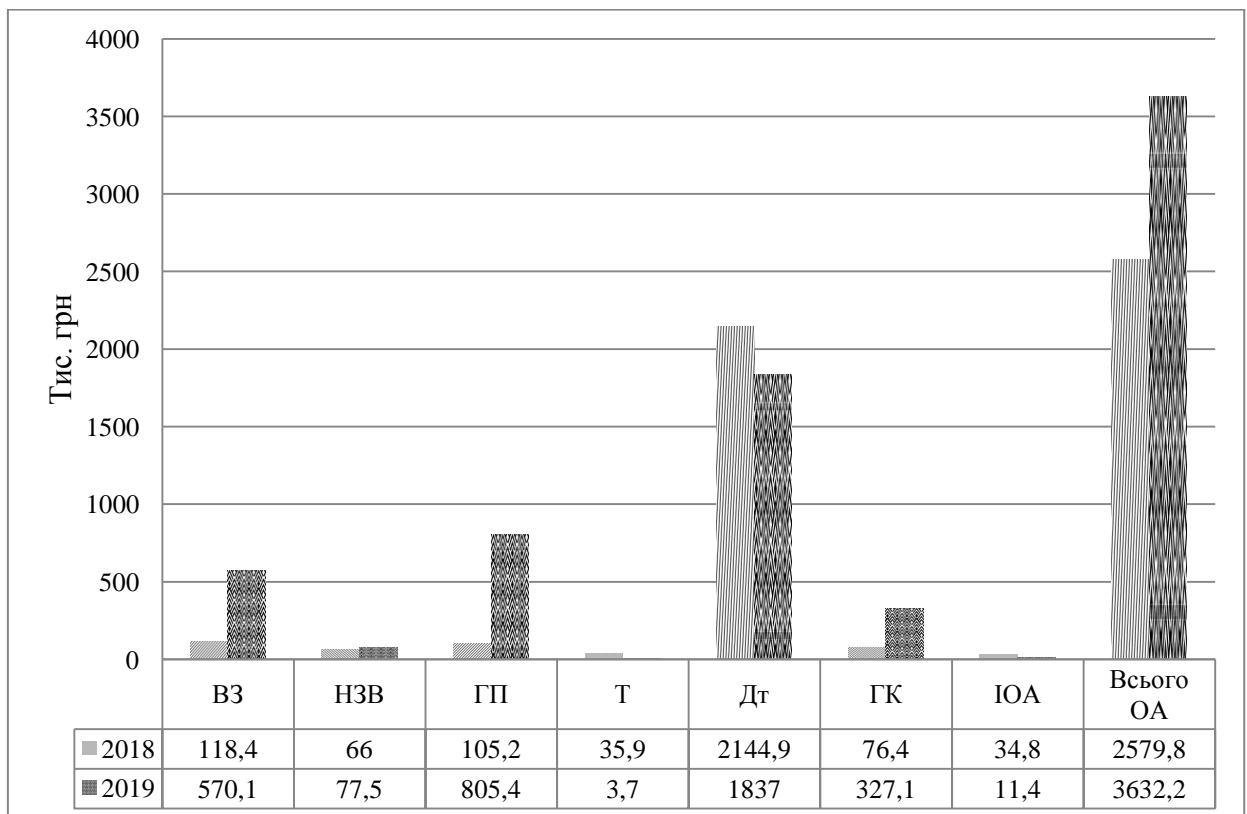

Рисунок 2.8 – Динаміка складу оборотних активів ТОВ «АБ ГРУПП» за 2018-2019 роки

Важливою складовою оборотних активів загалом, і запасів зокрема, є саме виробничі запаси, тому, що від стану виробничих запасів залежить нормальний хід виробництва та збуту продукції. На підприємстві ТОВ «АБ ГРУПП» вартість виробничих запасів збільшилась на 451,7 тис. грн., або в 4,8 раз., їх частка зростає до 15,7% проти 4,6%, тобто збільшилась на 11,1

відсоткових пункти.

Також необхідно відзначити, що збільшилася вартість запасів готової продукції на 700,2 тис. грн., або в 7,7 раз. Зросла й частка запасів готової продукції в оборотних активах на 18,1 відсоткових пункту (з 4,1% до 22,2%), це говорить про нераціональне виробництво (обсяг і структуру), або незадовільну діяльність маркетингової служби підприємства.

На кінець року збільшилось і незавершене виробництво на 11,5 тис. грн., або на 17,4%, але при цьому його питома вага зменшилася на 0,5% і складає всього 2,1% в структурі оборотних активів підприємства.

В загальній вартості запасів на кінець року зменшення відбулось тільки по товарам на 32,2 тис. грн., або на 10,3%

Сума дебіторської заборгованості на початок 2019 року становила 2144,9 тис. грн. На кінець 2019 року вона зменшилася на 307,9 тис. грн., але не можна говорити про позитивні зміни, тому що сума дебіторської заборгованості становить 1837,0 тис. грн. та займає найбільшу частку в оборотних активах підприємства 50,6% (рис. 2.9).

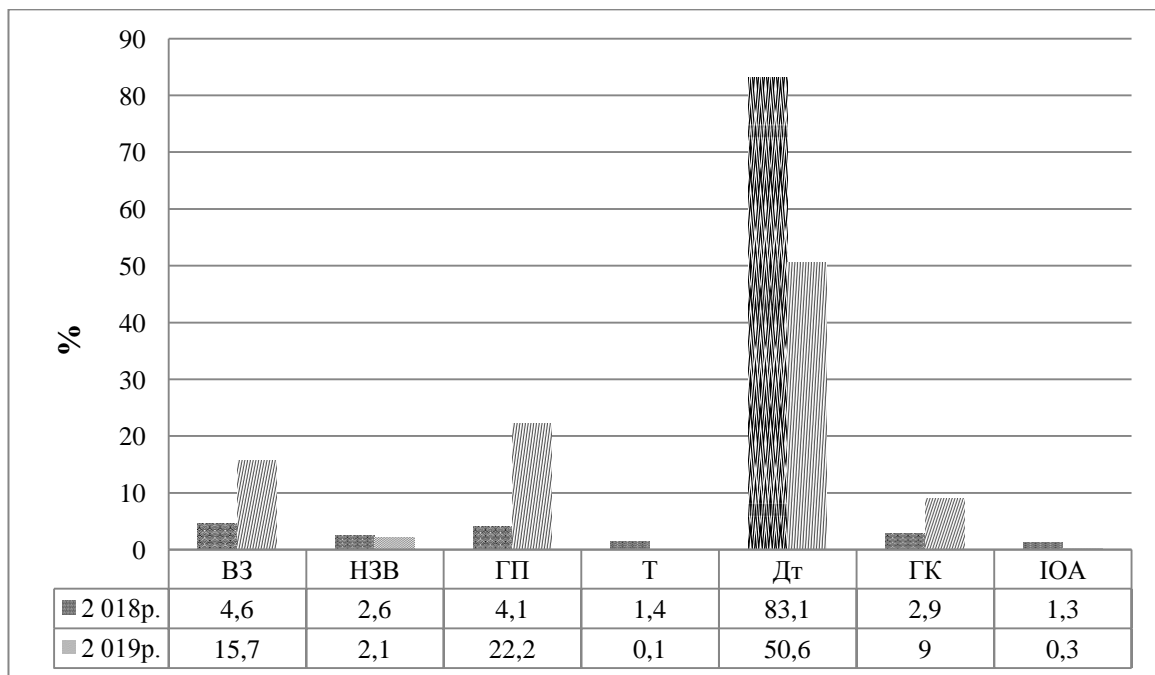

Рисунок 2.9 – Динаміка структури оборотних активів за 2018-2019 роки

Структура активів з високою долею заборгованості свідчить про те, що на підприємстві контроль за дебіторською заборгованістю на недостатньому рівні, а також про кризове становище покупців підприємства, які не можуть вчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями. У зв'язку цим треба розрізняти нормальну та прострочену дебіторську заборгованість. Наявність останньої створює труднощі. Крім того, це призводить до уповільнення оборотності оборотних коштів. В даному випадку на ТОВ «АБ ГРУПП» виникає прострочена дебіторська заборгованість, тому на підприємстві погіршується фінансове становище.

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами підприємства, тому для нормального функціонування підприємства потрібна їх достатня кількість. В 2019 році доля грошових коштів у загальній вартості оборотних активів зросла з 2,9 % до 9,0%. Це зростання відбулось переважно за рахунок збільшення частки грошових коштів та їх еквівалентів в національній валюті на 5,11% а також збільшення на 1,57 відсоткових пунктів структури частки грошових коштів та їх еквіваленти в іноземній валюті.

Збільшення грошових коштів та їх еквівалентів впливає на підвищення ліквідності підприємства. Але, на нашу думку, важливо визначити причини такого зростання. Тому що: по-перше, недоцільно при високій інфляції утримувати в складі оборотних активів значну частку грошових коштів, так як вони знецінюються в першу чергу і є сенс переводити їх в інші, більш захищені від впливу інфляції види активів; по-друге, це може бути викликано об'єктивними причинами і не являтися тенденцією.

Для цього необхідно додатково провести аналіз надходження коштів з визначенням дати надходження. На ТОВ «АБ ГРУПП» в останні дні звітного року надійшло 87,7 тис. грн. в погашення дебіторської заборгованості, що складає 26,8% від залишку грошових коштів та їх еквівалентів на кінець звітного року.

Таким чином, можна сказати, що підприємство ТОВ «АБ ГРУПП» має не оптимальну структуру оборотних коштів, і вона потребує постійного

контролю, аналізу і регулювання.

Фінансовий стан підприємства багато в чому залежить від того, які кошти воно має в своєму розпорядженні і куди вони вкладені. Для оцінки стану управління оборотними коштами важливим є дослідження за рахунок яких джерел вони формуються.

Джерелами формування оборотних коштів є власний та позиковий капітал, який відображається у пасиві балансу. ТОВ «АБ ГРУПП» має досить великий оборотний капітал, який повинен регулюватися і контролюватися фінансовими менеджерами. Необхідність у власному капіталі зумовлена вимогами самофінансування підприємств та є основою самостійності та незалежності підприємства. Однак слід враховувати, що фінансування діяльності тільки за рахунок власних коштів не завжди вигідно для нього. Слід мати на увазі, що якщо ціни на фінансові ресурси невисокі, а підприємство може забезпечити більш високий рівень віддачі на вкладений капітал, ніж платить за кредитні ресурси, то, залучаючи кредитні кошти, воно може підвищити рентабельність власного капіталу. У той же час, якщо кошти підприємства в основному сформовані за рахунок короткострокових зобов'язань, то його фінансовий стан буде нестійким, тому що з капіталами короткострокового використання необхідна постійна оперативна робота, спрямована на контроль за своєчасним їхнім поверненням і на залучення в обіг на недовгий час інших капіталів.

Тому від того, наскільки оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу, залежить загальне економічне положення підприємства. Розробка вірної фінансової стратегії є однією з основних умов ефективного використання оборотних коштів підприємства.

Необхідно відзначити негативну тенденцію в зміні структури капіталу, а саме: на кінець року майже однакова частка власного капіталу і поточних зобов'язань, відповідно 47,2% і 40,7%.

Показники порівняльного аналітичного балансу підприємства (табл. 2.6) свідчать що про негативну тенденцію в зміні структури капіталу, а саме:

зростання вартості майна в основному відбулося за рахунок суттєвого збільшення поточних зобов'язань. На кінець 2016 року на підприємстві майже однакова частка власного капіталу і поточних зобов'язань, відповідно 47,2% і 40,7%. Тому доцільно провести більш детальний аналіз структури капіталу.

Аналіз структури власного капіталу підприємства ТОВ «АБ ГРУПП» поданий в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз структури власного капіталу ТОВ «АБ ГРУПП» за 2015-2016 роки

Найменування статей	2018 р.		2019 р.		Відхилення		
	сума., тис. грн.	п.в., %	сума., тис. грн.	п.в., %	абс., +;-	п.в., %	Т.Р., %
Статутний капітал	1306,0	64,2	1306,0	50,4	-	-13,8	-
Інший додатковий капітал	640,4	31,5	630,8	24,4	-9,6	-7,1	98,5
Резервний капітал	44,8	2,2	44,8	1,7	-	-0,5	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	43,5	2,1	607,6	23,5	564,1	21,4	13,9р
Усього власний капітал	2034,7	100,0	2589,2	100,0	554,5	-	127,3

Як видно з даних табл. 2.8 на кінець звітнього року відбулися зміни в структурі власного капіталу. Частка статутного капіталу зменшилась на 13,8 відсоткових пункти, а частка нерозподіленого прибутку збільшилася в 13,9 раз, збільшилася і його абсолютне значення на 564,1 тис. грн. Це говорить про розширений тип відтворення. У той же час зменшилась частка додаткового капіталу на 7,1 відсоткових пункти. Такі зміни свідчать про зменшення додаткових вкладень у власний капітал підприємства з боку інвесторів. На підприємстві відсутнє цільове фінансування, так як немає забезпечення наступних витрат і платежів.

Наступний крок – аналіз динаміки і структури позикового капіталу, який подано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз структури позикового капіталу ТОВ «АБ ГРУПП»
за 2018-2019 роки

Найменування статей	2018 р.		2019 р.		Відхилення		
					сума, млн. грн	структ ура, %	Т.р., %
Довгострокові зобов'язання	730,3	39,9	659,0	22,7	-71,3	-17,2	90,2
Поточні зобов'язання	1102,3	60,1	2240,3	77,3	1137,8	17,2	203,2
в тому числі: короткострокові кредити банків	376,1	20,5	660,0	22,8	283,9	2,3	175,5
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	581,2	31,7	858,5	29,6	277,3	-2,1	147,7
Поточні зобов'язання за розрахунками	93,1	5,1	691,7	23,9	598,6	18,8	7,4 раз
Інші поточні зобов'язання	51,9	2,8	30,1	1,0	-21,8	-1,8	58,0
Усього	1832,6	100,0	2899,3	100,0	1066,7	-	158,2

У 2019 році зобов'язання підприємства склали 2899,3 тис. грн., проти 1832,6 тис. грн. у минулому році, тобто залучений капітал збільшився на 1066,7 тис. грн. Це зростання відбулося переважно за рахунок збільшення поточних зобов'язань на 1137,8 тис. грн., (темп росту 203,2%) та зменшення довгострокових зобов'язань на 71,3 тис. грн. (темп росту 90,2%). Частка поточних зобов'язань збільшилася з 60,1% до 77,3%, або на 17,2 відсоткових пунктів. На таку ж величину зменшилася частка довгострокових зобов'язань і склала на кінець року 22,7%.

При цьому необхідно відзначити, що темп росту залученого капіталу перевищує темп росту власного капіталу на 30,9% відповідно (158,2% і 127,3%). Це свідчить про проблеми в структурі капіталу, зниження фінансової незалежності підприємства та збільшення його залежності від зовнішніх інвесторів.

Таким чином, для ТОВ «АБ ГРУПП» актуальним є оптимізація обсягу і структури оборотних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними,

як важливої умови забезпечення ефективного управління оборотними коштами підприємства.

Від ефективності використання оборотних коштів значною мірою залежить рівень ділової активності підприємства, яка, в свою чергу, проявляється в динамічності розвитку підприємства, досягнення поставлених цілей, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту. Для оцінки рівня ефективності використання оборотних коштів, як правило, використовують різноманітні показники оборотності, які мають велике значення також для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обороту коштів безпосередньо впливає на його платоспроможність.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується системою економічних показників, насамперед оборотністю оборотних коштів. Критерієм оцінки ефективності управління оборотними коштами служить фактор часу: чим довше оборотні кошти перебувають в одній і тій же формі (грошовій чи товарній), тим за інших рівних умов нижче ефективність їхнього використання, і навпаки.

Оборотність оборотних коштів характеризує інтенсивність їхнього використання.

Відповідно до розглянутої в першому розділі кваліфікаційної роботи методики аналізу ефективності використання оборотних активів необхідно провести аналіз оборотності сукупних активів, оборотних активів, виробничих запасів, дебіторської заборгованості а також оборотності кредиторської заборгованості і власного капіталу.

Коефіцієнт трансформації. За допомогою даного коефіцієнта оцінюється ефективність використання підприємством всіх наявних його ресурсів не залежно від джерела їх залучення. Коефіцієнт трансформації показує скільки разів відбулася повна трансформація майна підприємства за досліджуваний період. Розрахунок цього коефіцієнта виконується за формулою 2.1:

$$K_{\text{ОБ.А}} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість майна підприємства}} \quad (2.1)$$

Для аналізу ефективності використання оборотних активів визначають коефіцієнт оборотності оборотних активів за формулою 1.2., а період обороту оборотних коштів – за формулою 1.3

Для характеристики ефективності (інтенсивності) використання запасів розраховуються коефіцієнт оборотності запасів і показник тривалості обороту. Для розрахунку коефіцієнту оборотності запасів необхідно собівартість реалізованої продукції розділити на середньорічну вартість запасів підприємства за формулою 2.2:

$$K_{\text{ОБ.З}} = \frac{\text{Собівартість від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість запасів}} \quad (2.2)$$

Коефіцієнт показує, кількість оборотів запасів, тобто скільки разів вони перенесли свою вартість на готові вироби.

Показник тривалості обороту запасів визначають співвідношенням кількості днів у періоді і коефіцієнтом оборотності за формулою 2.3:

$$T_{\text{ОБ.З}} = \frac{\text{Кількість днів в періоді}}{K_{\text{ОБ.З}}} \quad (2.3)$$

Цей показник бажано порівнювати з середньогалузевими значеннями. Корисно також проводити порівняння зі значеннями цих показників за попередні періоди. В цілому, чим вище коефіцієнт оборотності запасів, а відповідно, менше період обороту запасів, тим менше коштів знаходиться в цій найменш ліквідній групі оборотних коштів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні кошти, і тим більш стійкий фінансовий стан підприємства (при інших рівних умовах).

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості. За цим

коефіцієнтом визначають, скільки разів в середньому протягом звітного періоду дебіторська заборгованість перетворюється в грошові кошти. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується за формулою 2.4:

$$K_{\text{Об.ДЗ}} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість дебіторської заборгованості}} \quad (2.4)$$

Крім того, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості корисно порівнювати з коефіцієнтом оборотності кредиторської заборгованості. Такий підхід дозволяє порівняти умови комерційного кредитування, якими підприємство користується у інших підприємств, з тими умовами кредитування, які підприємство надає іншим підприємствам.

Для аналізу оборотності дебіторської заборгованості використовується також показник тривалості обороту дебіторської заборгованості, який характеризує кількість днів для погашення кредиту, взятого дебіторами і розраховується за формулою 2.5:

$$T_{\text{Об.ДЗ}} = \frac{\text{Кількість днів в періоді}}{K_{\text{Об.ДЗ}}} \quad (2.5)$$

Для оцінки ступеню ділової активності підприємства можна порівняти терміни погашення дебіторської заборгованості з фактичними термінами, на які надається кредит покупцям. Таким чином, можна визначити ефективність механізмів кредитного контролю на підприємстві, а також отримати інформацію про надійність дебіторів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується за формулою 2.6:

$$K_{\text{Об.КЗ}} = \frac{\text{Собівартість від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість кредиторської заборгованості}} \quad (2.6)$$

Значення цього коефіцієнту показує, скільки оборотів необхідно підприємству для оплати заборгованості.

Для аналізу оборотності кредиторської заборгованості також використовують показник періоду обороту кредиторської заборгованості, який розраховується за формулою 2.7:

$$T_{\text{ОБКЗ}} = \frac{\text{Кількість днів в періоді}}{K_{\text{ОБКЗ}}} \quad (2.7)$$

Крім показників оборотності проведемо розрахунок коштів, що вивільнилися з обороту внаслідок скорочення обороту або, навпаки, були додатково залучені за формулою 2.8:

$$B = (\text{Озв.} - \text{Обаз.}) \times \frac{B}{360} \quad (2.8)$$

де B – обсяг додатково вивільнених (залучених) коштів;

О_{зв.} – період обороту у звітному році (в нашому випадку в 2019 р.);

О_{баз.} – період обороту у базисному році (в нашому випадку в 2018 р.);

B – обсяг виручки у 2019 році.

Аналіз ефективності використання оборотних коштів на ТОВ «АБ ГРУПП» проведемо на основі зведених показників в табл. 2.10.

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що на ТОВ «АБ ГРУПП» значно підвищилась ефективність використання оборотних коштів.

Коефіцієнт трансформації показує, що в звітному році 2,36 раз здійснювався повний цикл виробництва та обігу, проти 1,79 раз – в минулому році. Тобто, оборотність сукупних активів прискорилась на 0,57 раз. Це принесло відповідний ефект – одна гривня майна підприємства забезпечила

отримання чистого доходу в звітному році більше на 0,57 грн. проти минулого року (рис. 2.10).

Таблиця 2.10 – Динаміка показників ефективності використання оборотних коштів ТОВ «АБ ГРУПП» за 2018-2019 роки

№ з/п	Показники	2015 р.	2016 р.	Відхилення (+;-)
Коефіцієнти оборотності				
1	Сукупних активів	1,79	2,36	0,57
2	Оборотних активів	2,69	3,57	0,88
3	Виробничих запасів	55,61	21,09	-34,52
4	Дебіторської заборгованості	3,24	7,05	3,81
5	Кредиторської заборгованості	6,29	6,03	-0,26
6	Власного капіталу	3,42	5,00	1,58
Тривалість (період) обороту, дні				
7	Сукупних активів	201,1	152,5	-48,6
8	Оборотних активів	133,8	100,8	-33,0
9	Виробничих запасів	6,5	17,1	10,6
10	Власного капіталу	105,3	72,0	-33,3
Період погашення, дні				
11	Дебіторської заборгованості	111,1	51,1	-60
12	Кредиторської заборгованості	57,2	59,7	2,5
12	Тривалість операційного циклу	117,6	68,2	-49,4

Важливо відзначити, що прискорення оборотності сукупних активів та скорочення періоду одного обороту на 48,6 дні забезпечило вивільнення з фінансового циклу підприємства 1744,7 тис. грн.

$$B = (152,5 - 201,1) \times 12950,9 / 360 = 1744,7 \text{ тис. грн.}$$

В звітному році прискорила оборотність оборотних активів на 0,88 раз, а період обороту зменшився на 33 дні, що забезпечило вивільнення з обороту 1184,7 тис. грн.

$$B = (100,8 - 133,8) \times 12950,9 / 360 = 1184,7 \text{ тис. грн.}$$

Аналіз використання виробничих запасів свідчить, що швидкість обороту матеріальних ресурсів сповільнилася. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів зменшився на 34,52, тобто вони поповнювалися у попередньому році 55,61 рази, а в звітному – лише 21,09 рази. Також спостерігається зростання коефіцієнта закріплення.

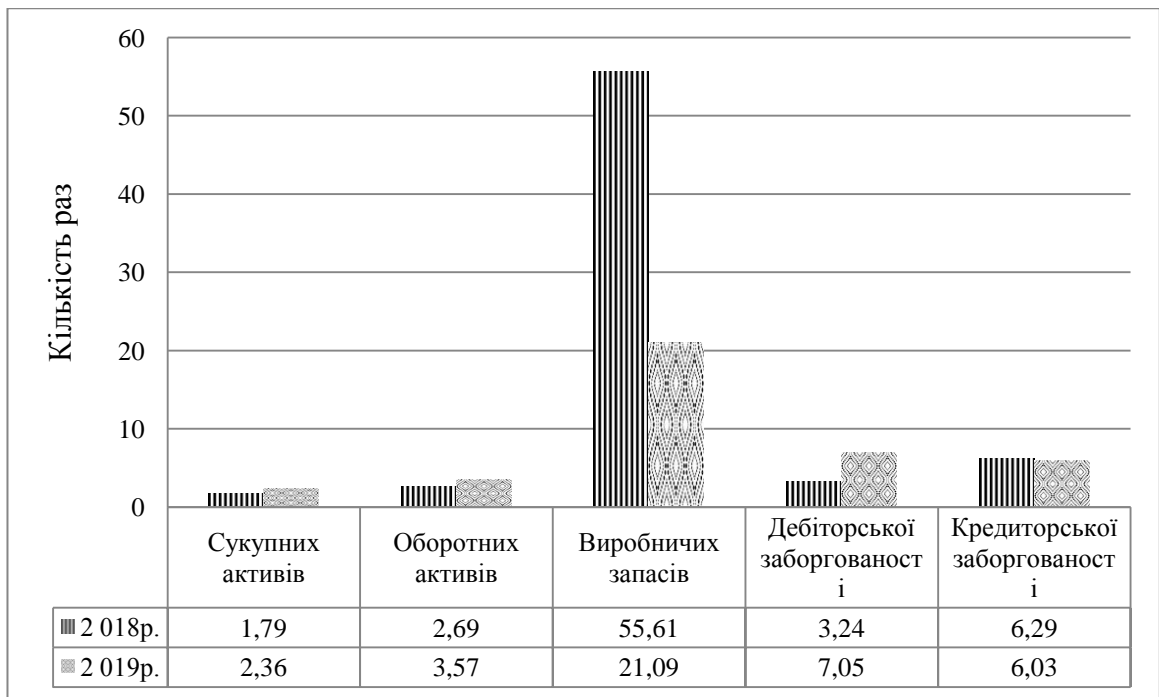

Рисунок 2.10 – Динаміка коефіцієнтів оборотності, раз

Зростання коефіцієнта закріплення виробничих запасів з 0,02 до 0,05 свідчить про зростання вартості матеріальних ресурсів, що припадають на одну гривню собівартості реалізованої продукції. Тривалість обороту наглядно представлено на рис. 2.11.

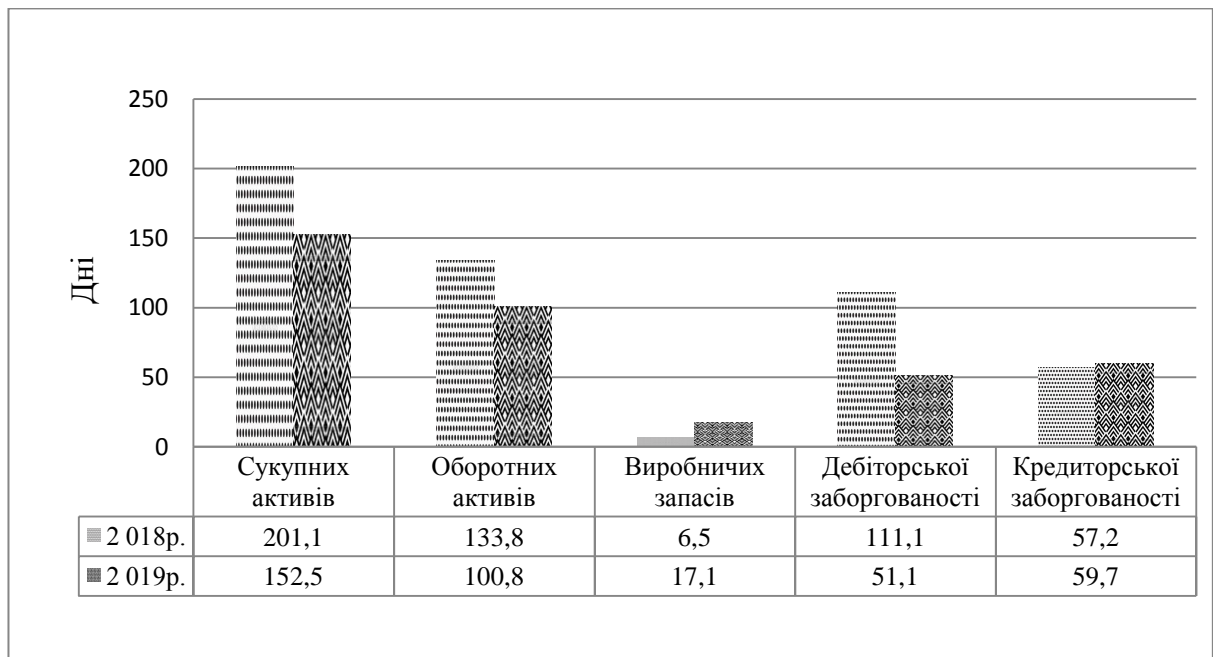

Рисунок 2.11 – Динаміка тривалості обороту оборотних активів

На підприємстві ТОВ «АБ ГРУПП» тривалість обороту виробничих запасів збільшилася на 10,6 дня, тобто у минулому році виробничі запаси трансформувалися у грошові кошти за 6,5 дня, а в звітному тільки за 17,1 дня. Збільшення тривалості обороту свідчить про сповільнення оборотності і суттєве зростання середніх залишків виробничих запасів.

Накопичення запасів веде до збільшення витрат на їх зберігання та за рахунок уповільнення оборотності запасів і відповідно тривалості їх обороту призвело до потреби в додатковому залученні грошових коштів у сумі 381,3 тис. грн.

$$B = (17,1 - 6,5) \times 12950,9 / 360 = 381,3 \text{ тис. грн.}$$

Сповільнення оборотності відбулося внаслідок недоліків у системі забезпечення і збуту. Також потребує аналізу відповідність виробничих запасів підприємства встановленим нормативам.

Позитивним є прискорення оборотності дебіторської заборгованості на 3,81 рази, так як це відбувається за рахунок суттєвого скорочення періоду її погашення на 60 днів (два місяці).

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості уповільнився з 6,29 раз до 6,03 раз. Збільшився і середній період погашення боргів на 2,5 дня. Тобто, якщо в минулому році кредиторська заборгованість в середньому погашалася за 57,2 дня, то в звітному – за 59,7 дня. Середня тривалість обороту кредиторської заборгованості в звітному періоді на 8,6 дня перевищила період обороту дебіторської заборгованості. Це свідчить про зниження платіжної дисципліни підприємства у відношеннях з кредиторами і про збільшення закупівель з відтермінуванням платежу.

Зростання коефіцієнта оборотності власного капіталу на 1,58 раз відображає сприятливу для підприємства тенденцію підвищення ефективності використання власного капіталу, підвищення ділової активності. Ріст оборотності капіталу сприяє:

- економії цього капіталу;
- приросту обсягів продукції;

– збільшенню одержуваного прибутку.

Таким чином, можна зробити узагальнюючий висновок, що на ТОВ «АБ ГРУПП» значно підвищилась ефективність використання оборотних коштів, за винятком виробничих запасів по яким спостерігається суттєве сповільнення оборотності, яке свідчить про зростання середніх залишків виробничих запасів. Відповідно, збільшення витрат на їх зберігання та потребу підприємства в залучанні до обороту додаткових коштів у сумі 381,3 тис. грн. Пріоритетними напрямками пошуку резервів прискорення оборотності повинні стати оборот оборотних активів, виробничих запасів та дебіторської заборгованість, в складі якої є протермінована дебіторська заборгованість.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ТОВ «АБ ГРУПП»

3.1 Резерви підвищення ефективності використання оборотних активів на підприємстві

Зменшення періоду обороту активів супроводжується вивільненням коштів з обороту, унаслідок чого підприємство може використовувати їх на інші цілі, такі як інвестування, покриття кредиторської заборгованості, маркетинг, рекламу і т.д. Ефект прискорення оборотності виражається в скороченні потреби в оборотних коштах у зв'язку з поліпшенням їхнього використання, їхньої економії, що впливає на зростання обсягів виробництва, і як наслідок, на фінансові результати діяльності. Прискорення оборотності веде до вивільнення частини оборотних коштів (матеріальних ресурсів, коштів), що використовуються або для потреб виробництва, або для нагромадження на розрахунковому рахунку. В остаточному підсумку поліпшується платоспроможність і фінансовий стан підприємства.

Результати проведеного аналізу стану використання оборотних коштів на ТОВ «АБ ГРУПП» дозволили з'ясувати актуальні для підприємства напрями визначення резервів підвищення ефективності їх використання;

- прискорення оборотності оборотних активів підприємства.
- прискорення оборотності виробничих запасів;
- підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю.

Раціональне та ефективне використання оборотних коштів має велике економічне й соціальне значення для підприємства, так як впливає на прибуток, рентабельність, фінансову стійкість, платоспроможність.

Прискорення оборотності оборотних активів дає змогу зекономити значні суми і збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції без залучення додаткових фінансових ресурсів (рис. 3.1).

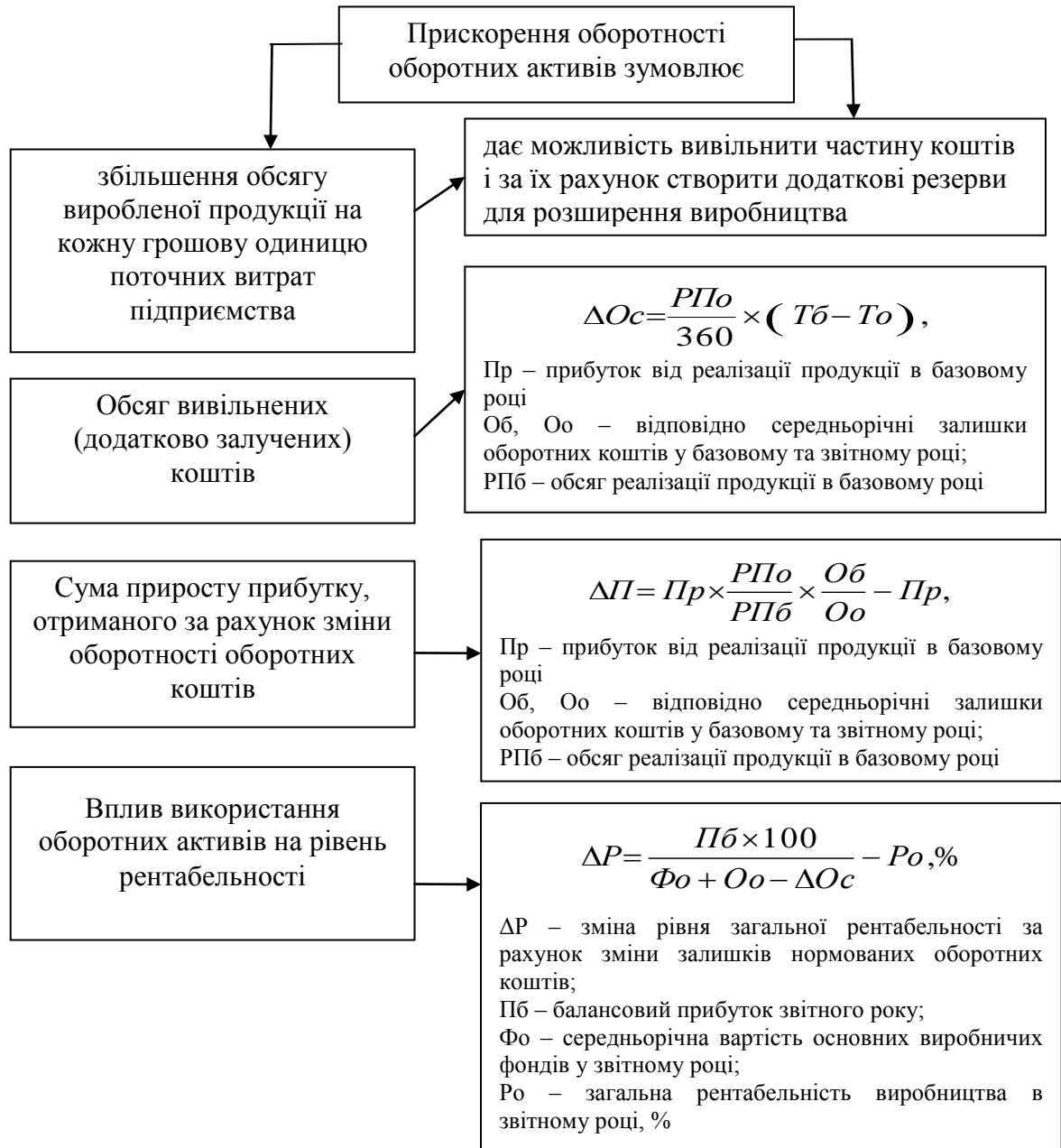

Рисунок 3.1 – Значення прискорення оборотності оборотних активів

Підвищення ефективності використання оборотних коштів сприяє суттєвому зниженню витрат на виробництво і збут продукції, отриманню більшого прибутку за рахунок зниження собівартості продукції, підвищенню

конкуреноспроможності продукції, поліпшенню загального фінансового стану підприємства [59].

Для прискорення оборотності оборотних коштів ТОВ «АБ ГРУПП» необхідно зменшувати час їхнього перебування як у сфері виробництва, так і у сфері обігу. Проведемо аналіз тривалості обороту оборотного капіталу по підприємству в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Динаміка тривалості обороту оборотного капіталу за 2018-2019 роки

Показник	2018 рік	2019 рік	Відхилення
Загальна сума оборотного капіталу, тис. грн.	2579,8	3632,2	1052,4
У тому числі в:			
1. Виробничих запасах	118,4	570,1	451,7
2. Незавершеному виробництві	66,0	77,5	11,5
3. Готовій продукції	105,2	805,4	700,2
4. Товарах	35,9	3,7	-32,2
5. Дебіторській заборгованості	2144,9	1837,0	-307,9
6. Грошових коштах	74,6	327,1	252,5
7. Інших оборотних активах	34,8	11,4	-23,4
Загальна тривалість обороту оборотного капіталу, днів	133,8	100,8	-33,0
У тому числі в:			
1. Виробничих запасах	6,5	17,1	10,6
2. Незавершеному виробництві	3,4	2,2	-1,2
3. Готовій продукції	5,4	22,4	17,0
4. Товарах	1,9	0,5	-1,4
5. Дебіторській заборгованості	111,1	51,1	-60,0
6. Грошових коштах	3,9	9,1	5,2
7. Інших оборотних активах	1,8	0,3	-1,5

Проведемо факторний аналіз тривалості обороту як загальних оборотних активів, так і окремих видів ($T_{об}$), з урахуванням впливу основних факторів: зміни за рахунок суми виручки (B) і зміни середніх залишків оборотних коштів ($O_{сер}$).

Для розрахунку впливу даних факторів використаємо спосіб ланцюгових підстановок:

$$T_{об} = (O_{сер.0} \times 360) / B_0 = 2579,8 \times 360 / 6951,8 = 133,8 \text{ дні}$$

$$T_{об1} = (O_{сер.1} \times 360) / B_0 = 3632,2 \times 360 / 6951,8 = 188,1 \text{ дні}$$

$$T_{об2} = (O_{сер.1} \times 360) / B_1 = 3632,2 \times 360 / 12950,9 = 100,8 \text{ дні}$$

Наступним етапом факторного аналізу визначимо вплив на тривалість обороту оборотного капіталу зміни виручки:

$$\Delta T_{об} (B) = 100,8 - 188,1 = - 87,3 \text{ дні}$$

Та впливу на зміну тривалості обороту оборотного капіталу за рахунок зміни середніх залишків:

$$\Delta T_{об} (O_{сер}) = 188,1 - 133,8 = 54,3 \text{ дні}$$

У тому числі за рахунок зміни середніх залишків:

- виробничих запасів: $451,7 \times 360 / 12950,9 = 12,6$ дні;
- незавершеного виробництва: $11,5 \times 360 / 12950,9 = 0,3$ дні;
- готової продукції: $700,2 \times 360 / 12950,9 = 19,5$ дні;
- дебіторської заборгованості: $-307,9 \times 360 / 12950,9 = -8,6$ дні;
- готівки: $252,5 \times 360 / 12950,9 = 7,0$ дні.

Економічний ефект у результаті прискорення оборотності капіталу виражається у відносному вивільненні засобів з обороту, а також у збільшенні суми виторгу і суми прибутку.

Сума вивільнених засобів з обороту в зв'язку з прискоренням (- E) додатково залучених коштів в оборот чи (+ E) при уповільненні оборотності капіталу визначається множенням одноденного обороту по реалізації на зміну тривалості обороту (формула 3.1):

$$+/- E = (\text{Сума обороту фактична} \times \Delta T_{об}) / \text{Дні в періоді} \quad (3.1)$$

На підприємстві ТОВ «АБ ГРУПП» в зв'язку з прискоренням оборотності оборотного капіталу на 33 дні відбулося відносно вивільнення засобів з обороту на суму 1187,2 тис. грн.:

$$+/- E = (12950,9 \times (-33)) / 360 = - 1187,2 \text{ тис. грн.}$$

Якби капітал підприємства обертався в звітному році не за 100,8 днів, а

за 133,8, то для забезпечення фактичної виручки треба було б мати в обороті не 3632,2 тис. грн. оборотного капіталу, а 4819,4 тис. грн., тобто на 1187,2 тис. грн. більше.

Незважаючи на такий значний економічний ефекти, який отримало підприємство ТОВ «АБ ГРУПП» за звітний рік, є резерви його збільшення за рахунок підвищення ефективності управління виробничими запасами, залишками готової продукції, по яких уповільнилася оборотність та по залишкам дебіторської заборгованості, яка займає найбільшу частку в оборотних активах та є в наявності такий її вид, як протермінована дебіторська заборгованість.

На підприємстві ТОВ «АБ ГРУПП» існує система норм та нормативів. Норматив виробничих запасів визначають на основі розроблених норм за кожним видом запасів, які розраховуються в абсолютних величинах (гривнях) або у відносних величинах (днях, відсотках). Розроблені нормативи чинні до кінця 2019 року, тому необхідно проаналізувати відповідність фактичних залишків виробничих запасів і готової продукції в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Відповідність фактичних залишків нормативам

Показники	Норматив		Фактично		Відхилення	
	дні	тис. грн.	дні	тис. грн.	дні	тис. грн.
Виробничі запаси	10,0	334,0	15,0	570,1	5,0	236,1
Готова продукція	5,5	198,0	22,4	805,4	16,9	607,4
Всього	-	532,0	-	1375,5	-	843,5

Таким чином, можна зробити висновок, що однією з причин уповільнення оборотності виробничих запасів і готової продукції є невідповідність їх фактичних залишків встановленим нормативам. Тому, доцільно визначити резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів за рахунок цього фактору.

При доведенні залишків виробничих запасів до встановленого нормативу сума вивільнених коштів складе 236,1 тис. грн. А це в свою чергу

забезпечить ($236,1 \times 360 / 12950,9 = 6,6$ днів) скорочення тривалості обороту виробничих запасів на 6,6 днів.

При доведенні залишків готової продукції до встановленого нормативу сума надходження коштів на розрахунковий рахунок складе 607,4 тис. грн., а це в свою чергу ($607,4 \times 360 / 12950,9 = 16,9$ днів) забезпечить скорочення тривалості обороту готової продукції на 16,9 днів.

Загальний резерв прискорення оборотності оборотних коштів за рахунок таких складових, як виробничі запаси і готова продукція:

- сума вивільнених коштів складе 843,5 тис. грн.;
- скорочення тривалості обороту оборотних активів 23,4 дня ($843,5 \times 360 / 12950,9 = 23,4$ дня).

Резервом підвищення ефективності використання оборотних коштів на ТОВ «АБ ГРУПП» також є обсяг дебіторської заборгованості.

Сума дебіторської заборгованості на кінець 2019 року зменшилася на 307,9 тис. грн., і складає 1837,0 тис. грн., проти 2144,9 тис. грн. в 2018 р.

Позитивним є прискорення оборотності дебіторської заборгованості на 3,81 рази, і відбулося це за рахунок скорочення періоду її погашення на 60 днів. Але, не можна говорити про однозначно позитивні зміни, тому що сума дебіторської заборгованості займає найбільшу частку в оборотних активах підприємства, а саме – 50,6%. Це свідчить про доцільність перегляду кредитної політики підприємства та посилення контролю за її своєчасним поверненням контрагентами.

Також на підприємстві на кінець 2019 р. сума протермінованої дебіторської заборгованості 265,7 тис. грн., що також є резервом прискорення оборотності дебіторської заборгованості, за умови її повернення, та підвищення ефективності управління оборотними активами в цілому по підприємству.

Отже, за результатами проведеного аналізу інтенсивності використання оборотних коштів виявлено, що суттєво уповільнилася оборотність виробничих запасів за рахунок наявності їх понад встановлений норматив,

запасів готової продукції та наявності на підприємстві протермінованої дебіторської заборгованості. Результати розрахунків зведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів на ТОВ «АБ ГРУПП»

№ з/п	Напрями	Сума, тис. грн.
1.	За рахунок доведення залишків виробничих запасів до нормативу	236,1
2.	За рахунок доведення залишків готової продукції до нормативу	607,4
3.	За рахунок погашення протермінованої дебіторської заборгованості	265,7
Всього		1109,2

Тепер доцільно порівняти фактичні показники ефективності використання оборотних коштів з прогнозними показниками, з урахуванням визначених резервів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Порівняння показників ефективності використання оборотних коштів

№ з/п	Показники	2019 рік		Відхилення (+;-)
		фактично	з урахуванням резервів	
Коефіцієнти оборотності				
1	Оборотних активів	3,57	5,1	1,53
2	Виробничих запасів	21,09	38,7	17,61
3	Готової продукції	16,1	65,4	49,3
4	Дебіторської заборгованості	7,05	8,2	1,15
Тривалість (період) обороту, дні				
5	Оборотних активів	100,8	70,6	-30,2
6	Виробничих запасів	17,1	9,3	-7,8
7	Готової продукції	22,4	5,5	-16,9
8	Дебіторської заборгованості	51,1	43,9	-7,2

Економічний ефект, за умови використання визначених резервів – відбудеться прискорення оборотності оборотних коштів та відносне вивільнення засобів з обороту, а також ефекти полягає у збільшенні суми виторгу і суми прибутку. Важливо відзначити, що прискорення оборотності оборотних активів на 1,53 рази та скорочення періоду одного обороту на 30,2

дні забезпечить вивільнення з фінансового циклу підприємства 1086,4 тис. грн.

$$B = (-30,2) \times 12950,9 / 360 = - 1086,4 \text{ тис. грн.}$$

Тобто, якщо б підприємство ТОВ «АБ ГРУПП» використало визначені резерви, то прискорення оборотності оборотних коштів складало б не 33 дні, а 63,2 дні. В зв'язку цим відбулося б вивільнення засобів з обороту не на 1187,2 тис. грн., а майже в два рази більше – на суму 2273,6 тис. грн.

3.2 Напрями удосконалення політики управління оборотними активами на підприємстві

Управління оборотними активами – це дуже складний процес, що визначається такими основними завданнями: збільшення обсягу оборотних активів; формування достатнього обсягу оборотного капіталу, що використовується в операційному процесі; забезпечення раціональної структури оборотних активів; підвищення ліквідності, платоспроможності та конкурентоспроможності.

Під системою управління оборотними коштами необхідно усвідомлювати сукупність цілеспрямованих та узгоджених взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктом управління шляхом реалізації функцій управління через використання комплексу методів аналізу, перетворення пов'язаних між собою процесів розподілу, формування, використання, контролю оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, структурою та складом за умови врахування внутрішніх та зовнішніх загроз з метою забезпечення належного рівня фінансового стану підприємства. Варто наголосити, що управління оборотними активами включає стратегію і тактику управління.

Стратегія управління – це загальний напрямок і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети.

Тактика управління – це конкретні прийоми і методи досягнення стратегічної мети у певній ситуації та у певний момент часу.

Отже, реалізація процесу управління оборотними коштами повинно базуватися на основних принципах та функціях, виконання яких забезпечить реалізацію поставленої мети (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Функції управління оборотними активами

Саме виконання аналітичної, контрольної та стабілізуючої функцій у взаємозв'язку дозволить підвищити ефективність управління оборотними коштами підприємства [65].

За результатами проведеного аналізу стану використання оборотних активів на ТОВ «АБ ГРУПП» з'ясовано проблемні аспекти управління ефективність оборотних активів та систематизовано основні етапи системи управління оборотними коштами в Додатку В.

Так, на ТОВ «АБ ГРУПП» великі обсяги оборотних активів, тому на підприємстві розробляється самостійна політика управління окремими

видами оборотних активів – виробничими запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими активами.

Відносно управління виробничими запасами. На ТОВ «АБ ГРУПП» використовують систему норм і нормативів. Однак контроль за рухом запасів на недостатньому рівні. Проблему управління виробничими запасами необхідно негайно вирішувати. Основними напрямками забезпечення прискорення оборотності запасів обґрунтовано за окремими стадіями.

На стадії створення виробничих запасів такими шляхами є:

- контроль забезпечення економічно обґрунтованих норм запасу;
- контроль витрат на транспортування матеріалів, сировини від постачальників;
- широке використання прямих тривалих зв'язків;
- комплексна механізація й автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах.

На стадії незавершеного виробництва:

- удосконалювання форм організації промислового виробництва, застосування більше дешевих конструктивних матеріалів;
- удосконалювання системи економічного стимулювання ощадливого використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів;
- збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом.

На стадії обігу виробничих запасів шляхами прискорення оборотності оборотних коштів можуть бути:

- удосконалення системи розрахунків з контрагентами;
- збільшення обсягу реалізованої продукції внаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, виготовлення продукції із зекономлених матеріалів.
- удосконалення логістичних зв'язків з покупцями та замовниками.

Якщо говорити про поліпшення використання оборотних коштів, не можна не сказати й про економічне значення економії:

- зниження питомих витрат сировини, матеріалів, палива забезпечує виробництву більші економічні вигоди, так як, дає можливість із даної кількості матеріальних ресурсів виробити більше готової продукції;
- прагнення до економії матеріальних ресурсів спонукає до впровадження нової техніки й удосконалюванню технологічних процесів;
- економія в споживанні матеріальних ресурсів сприяє поліпшенню використання виробничих потужностей і підвищенню продуктивності праці;
- економія матеріальних ресурсів у значній мері сприяє зниженню собівартості готової продукції.

Істотно впливаючи на зниження собівартості продукції, економія матеріальних ресурсів позитивно впливає і на фінансовий стан підприємства.

Що стосується резервів економії матеріальних ресурсів. Залежно від характеру заходів основні напрямки реалізації резервів економії ресурсів доцільно підрозділяти на виробничо-технічні й організаційно-економічні.

До виробничо-технічних напрямків відносяться заходи, пов'язані з якісною підготовкою сировини до його виробничого споживання, застосуванням більше економічних видів сировини, палива, впровадженням нової техніки й прогресивної технології, що забезпечують максимально можливе зменшення технологічних відходів і втрат матеріальних ресурсів у процесі виробництва продукції з максимально можливим використанням вторинних матеріальних ресурсів.

До основних організаційно-економічних напрямків економії матеріальних ресурсів відносяться: комплекси заходів, пов'язаних з підвищенням рівня нормування й планування матеріалоемності промислової продукції, розробкою й впровадженням технічно обґрунтованих норм і нормативів витрати матеріальних ресурсів; у прискореному розвитку виробництва нових, більше ефективних видів сировини й матеріалів.

Головний напрямок економії матеріальних ресурсів на підприємстві – збільшення виходу кінцевої продукції з тієї самої кількості сировини й матеріалів на робочих місцях, що залежить від технічного оснащення

виробництва, рівня майстерності працівників, рівня організації матеріально-технічного забезпечення, кількості норм витрат й запасів матеріальних ресурсів, обґрунтованості їхнього рівня.

У ТОВ «АБ ГРУПП» у складі оборотних активів запаси займають значну питому вагу, при цьому оборотність їх уповільнилася.

Нагромодження запасів товарно-матеріальних цінностей неминує веде до додаткового відтоку коштів внаслідок:

- збільшення витрат на їх зберігання;
- збільшення витрат, пов'язаних з ризиком втрат через старіння й псування, а також розкрадань і безконтрольне використання товарно-матеріальних цінностей;
- послаблення контролю за їх збереженням при надмірних запасах;
- надмірні запаси уповільнюють рух капіталу, і відповідно, виникає проблема в залученні додаткових коштів для поточної діяльності.

Ці й інші негативні наслідки не раціонального зростання запасів нерідко повністю перебивають досягнутий раніше позитивний ефект.

Значний відтік коштів, пов'язаний з витратами на формування й зберігання запасів, вимагає пошуку шляхів їхнього скорочення. При цьому, зрозуміло, мова не йде про зведення величини витрат по сформуванню виробничих запасів до мінімуму. Завдання полягає в тому, щоб знайти «золоту середину» між надмірно великими запасами, здатними викликати фінансові ускладнення (нестача коштів), і надмірно малими запасами, небезпечними для стабільності виробництва. Таке завдання не може бути вирішене в умовах стихійного формування запасів.

Отже, у ТОВ «АБ ГРУПП» у процесі аналізу виявлені наступні основні ознаки незадовільної системи контролю запасів:

- тенденція до постійного росту тривалості зберігання запасів;
- перевищення темпів зростання запасів порівняно з темпами зростання обсягу випуску і реалізованої продукції;
- значні обсяги списань запасів внаслідок їхнього псування.

Тому, виділено основні складові системи управління оборотними коштами для ТОВ «АБ ГРУПП» (рис. 3.3).

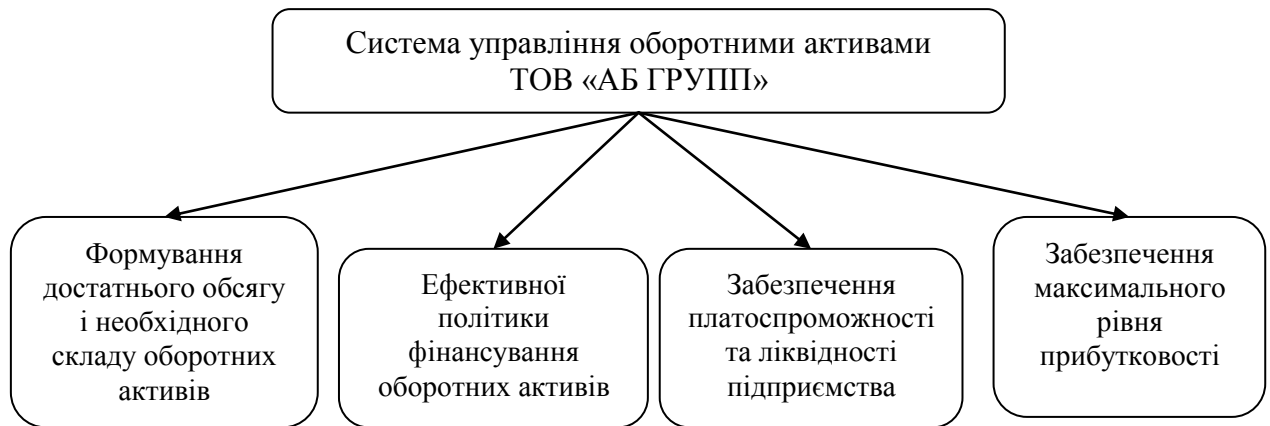

Рисунок 3.3 – Складові системи управління оборотними активами

На ТОВ «АБ ГРУПП» необхідно створити налагоджену систему контролю й аналізу стану запасів.

З метою підвищення ефективності управління оборотними коштами необхідне відповідне обліково-аналітичне інформаційне забезпечення:

Насамперед, це оцінка раціональності структури запасів, що дозволяє виявити ресурси, обсяг яких явно надлишковий, і ресурси, придбання яких потрібно прискорити. Це дозволить уникнути зайвих вкладень капіталу в матеріали, потреба в яких скорочується. Не менш важливо при оцінці раціональності структури запасів установити обсяг і склад зіпсованих і неходових матеріалів. Таким чином, забезпечується підтримка виробничих запасів у найбільш ліквідному стані й скорочення іммобілізованих коштів.

Важливим є вибіркоче регулювання запасів матеріальних цінностей, яке припускає, що увага потрібно акцентувати на дорогих матеріалах або матеріалах, що мають високу споживчу привабливість;

Наступним, це – розрахунок показників оборотності основних груп оборотних коштів та їхнє порівняння з аналогічними показниками минулих періодів, щоб установити відповідність наявності поточним потребам

підприємства.

Для прискорення оборотності оборотних активів ТОВ «АБ ГРУПП» необхідно зменшувати час їхнього перебування й у сфері виробництва, і в сфері обігу. Для цього треба скорочувати час обробки й зборки виробів шляхом механізації й автоматизації виробничого процесу; поліпшувати використання нової техніки; прискорювати контроль і транспортування продукції в період її обробки; скорочувати запаси матеріалів, палива, тари, незавершеного виробництва до встановленого нормативу; забезпечувати ритмічну роботу всіх ділянок виробництва й цехів підприємства, своєчасну доставку матеріалів на підприємство; прискорювати відвантаження готової продукції; вчасно й швидко здійснювати розрахунки зі споживачами; підвищувати якість продукції, не допускати повернення готової продукції від споживача.

Відносно дебіторської заборгованості, то на кінець року в складі оборотних активів ТОВ «АБ ГРУПП» вона має значну питому вагу. Отже, для вирішення проблем з дебіторською заборгованістю необхідно насамперед, розробити оптимальну кредитну політику, яка повинна бути направлена на вибір найкращих для даного підприємства строків кредитування покупців, кредитних інструментів, розмірів та строків дії знижок. На нашу думку, основними напрямками повинні бути:

- оптимізація інвестування оборотного капіталу в дебіторську заборгованість,
- визначення умов товарного кредиту та формування стандартів кредитування. А також:
- контролювати стан розрахунків з покупцями, по відстроченим заборгованостям;
- по можливості орієнтуватися на більше число покупців з метою зменшення ризику несплати одним або декількома великими покупцями;
- використати спосіб надання знижок при достроковій оплаті;
- стежити за співвідношенням дебіторської й кредиторської

заборгованості.

Для визначення мінімальної потреби у грошових коштах застосовують чотири найбільш розповсюджені в зарубіжній практиці моделі: Баумоля, Міллера-Орра, Стоуна, Монте-Карло [8, 53]. Характеристика яких наглядно подана на рис. 3.4.

Рисунок 3.4 – Моделі визначення мінімальної потреби грошових коштів

Основним завданням управління грошовими коштами є визначення певного розміру залишку грошових коштів на поточному рахунку або в касі для забезпечення постійної платоспроможності підприємства, котрий забезпечує мінімальні витрати по їхньому утриманню. Грошові кошти вивчаються не за їхніми залишками на кінець звітної періоду, а як грошовий потік. Під грошовим потоком розуміють всі види надходжень та витрат, здійснених за звітний період від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [55].

Важливим напрямом – поряд з визначенням обсягів оборотних активів та особливостей управління ними в рамках загальної політики управління

оборотними коштами необхідно визначати структуру джерел фінансування.

Тепер розглянемо критерії визначення структури джерел фінансування оборотних активів, якими можна було б керуватись при визначенні конкретної структури. Залучення позикових джерел є доцільним лише за умови, що воно забезпечує зростання рентабельності власного капіталу. Однак наведені й інші критерії, які необхідно враховувати при формуванні капіталу підприємства: зменшення середньозваженої вартості авансованого капіталу (коли прибутковість виробництва ще не відома); збереження достатнього рівню платоспроможності. Зазначені критерії необхідно використовувати з урахуванням економічної стратегії підприємства.

В зв'язку з тим, що ТОВ «АБ ГРУПП» ефективно функціонує, але потребує залучення додаткових джерел фінансування для збільшення обсягів виробництва і намагається збільшити прибуток, то на підприємстві можуть використовувати критерії зростання рентабельності власного капіталу або максимізації прибутку. В даному випадку критерії зменшення середньозваженої вартості авансованого капіталу, збереження достатнього рівню платоспроможності, фінансування активів з мінімальним рівнем ризику відіграють меншу роль.

Таким чином, основною задачею є визначення обсягу і структури оборотних активів та джерел їх фінансування, які б відповідали вибраній політиці управління оборотними активами та забезпечили б підвищення фінансової стійкості та рівня платоспроможності.

3.3 Функціональна модель управління оборотним капіталом підприємства

Традиційно управління оборотними коштами проводиться за двома плановими напрямками: формування необхідного рівня окремих видів

оборотних активів і визначення їх суми в цілому та формування структури джерел фінансування цих активів. Кожен з цих етапів на підприємстві передбачає обґрунтування прийнятих обсягів оборотних коштів, кожної їхньої складової та найраціональнішої стратегії їх фінансування [42].

Важливим напрямом удосконалення функціонування оборотного капіталу та підвищення ефективності управління оборотними коштами є комплекс заходів, пов'язаних з підвищенням рівня нормування і планування оборотного капіталу. У даному напрямку нами запропоновано функціональна модель управління оборотним капіталом підприємства, яка сприятиме оптимізації фінансових потоків та підвищенню ефективності функціонування підприємства в цілому (Додаток Д).

Базовими складовими моделі є організаційна, процесна, інформаційна, функціональна. Кожна з них відповідає певній стадії виробничого циклу та доповнює іншу.

Організаційна складова. Для підвищення ефективності функціонування сформованої моделі управління оборотним капіталом необхідно враховувати вплив на неї елементів організаційної складової. Забезпечення ефективності всіх сфер діяльності підприємства прямо або опосередковано пов'язане із забезпеченням належного обсягу оборотних коштів, високопродуктивного їх використання, росту їхньої прибутковості. Як відомо, обсяг оборотних коштів підприємства прямо залежить від обсягу господарської діяльності. Обслуговуючи цю діяльність, оборотні кошти визначають основу змінної частини поточних витрат підприємства. У той же час тривалість окремих стадій виробничо-комерційного циклу в сукупності з обсягом господарської діяльності визначають необхідні розміри окремих видів оборотних коштів. Урахування цих двох основних факторів є першочерговою умовою оптимізації обсягу і складу оборотних коштів, що використовуються.

Підготовка кожного управлінського рішення в сфері формування достатнього обсягу і необхідного складу активів, їхнього використання в операційному процесі повинна враховувати альтернативні можливості дій.

При наявності альтернативи їхній вибір для реалізації повинен бути заснований на системі критеріїв, що визначають фінансову стратегію або конкретну фінансову політику підприємства в сфері функціональних систем управління. Система таких критеріїв в області управління активами встановлюється самим підприємством.

Як і будь який інвестований капітал оборотні кошти повинні приносити підприємству прибуток. Цей прибуток забезпечується шляхом обслуговування оборотними коштами усієї господарської діяльності. Крім того, приріст прибутку прямо генерується шляхом прискорення оборотності оборотних коштів. Хоч усі види оборотних активів в тому чи іншому ступені є ліквідними, загальний рівень їх ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності по поточним фінансовим зобов'язаннях. З цією з урахуванням обсягу і графіку платіжного обороту підприємства повинна бути визначена частка оборотних активів в високоліквідній формі (тобто у формі прямих засобів платежу у формі короткострокових фінансових вкладень). Таким чином, кожна організаційна складова повинна бути взаємоузгоджена з загальною стратегією, обґрунтованою а також забезпечувати розробку взаємозалежних рішень, кожне з яких здійснює свій внесок у загальну результативність діяльності.

Процесна складова. При розгляді процесної складової варто звернути увагу на управління елементами оборотного капіталу, які можна поділити на три основні групи кожна з яких, маючи свою специфіку й інструментарій, поєднана з іншими елементами впливом на кінцевий результат обороту, а саме: управління грошовими коштами, управління запасами, управління дебіторською заборгованістю.

Найважливішим моментом управління грошовими коштами є розрахунок мінімально необхідної суми грошових активів. Його пропонується будувати на плануванні грошового потоку зо поточними господарськими операціями і обсягом витрачання активів по них в майбутньому періоді. При розрахунку мінімального, максимального і

середнього залишку грошових коштів рекомендується використовувати класичну модель Баумоля і Міллера-Орра.

Управління запасами це функціональна діяльність, мета якої – довести загальну суму щорічних витрат на утримання запасів до оптимального мінімуму, необхідного для реалізації стратегічного плану підприємства. Важливість управління запасами пояснюється тим, що виробництво – це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх у готову продукцію. Використання моделі Уілсона дозволяє мінімізувати витрати з обслуговування запасів і контролю системи, що припускає розділення запасів на категорії, виходячи з їх вартості, обсягу і частоти витрачання, прогнозувати інфляційні витрати на формування запасів та інфляційного прибутку.

Одним з найважливіших питань управління оборотним капіталом є оцінка реального стану дебіторської заборгованості, тобто оцінка вірогідності безнадійних боргів, яка ведеться окремо по групах дебіторської заборгованості. При управлінні дебіторською заборгованістю необхідно контролювати стан розрахунків з покупцями за простроченою заборгованістю; орієнтуватися на більше число покупців, щоб понизити ризик несплати одним або декількома крупними покупцями, стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості.

Ситуаційна складова. При розробці ситуаційної складової, варто звернути увагу на те, що загальна швидкість руху капіталу є прямо пропорційною швидкості їхнього руху на окремих стадіях. Тому, на першій стадії виробництва необхідно оцінювати та управляти кредиторською заборгованістю, оскільки від її динаміки залежить потреба в оборотному капіталі. На наступній стадії варто управляти виробничими витратами. Кожній стадії притаманний певний бізнес-процес, визначивши який, можливо більш детально управляти всіма елементами оборотного капіталу, що підвищує ефективність функціонування підприємства в цілому.

Інформаційна складова. При розгляді інформаційної складової варто

звернути увагу на забезпечення підприємства та його структурних підрозділів відповідною інформацією. Порядок забезпечення процесу управління необхідною інформацією має базуватися, на вимогах чинного законодавства та на вимогах внутрішніх положень та інструкцій.

Зовнішня нормативна інформація дозволить з'ясувати вимоги щодо оформлення господарських договорів, виконання господарських зобов'язань, особливостей відображення запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій, грошових коштів в бухгалтерському фінансовому обліку, правил та норм зберігання, планування, перевезення виробничих запасів і запасів готової продукції, порядку проведення інвентаризації.

Для підвищення ефективності управління оборотними коштами внутрішня нормативна інформація повинна обґрунтовуватися шляхом розробки на підприємстві положень, які мають включати основні характеристики процесів управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними інвестиціями, запасами та базуватися на відповідних методиках.

При розгляді функціональної складової варто звернути увагу на таку функцію, як контроль, який потрібно розглядати не на завершальному етапі управління, а як проміжний, як такий, який повинен бути присутнім на кожній стадії виробничого циклу та безпосередньо пов'язаний з всіма іншими складовими. Заслуговує уваги також і мотивація персоналу до ефективного використання оборотних коштів. Мотиваційна складова дозволяє знайти ще не реалізовані резерви підвищення продуктивності праці та ефективності виробничої діяльності.

Поєднання всіх складових у моделі дасть можливість комплексно досліджувати та управляти елементами оборотного капіталу та підприємства в цілому. Практичне застосування наведеної моделі (Додаток Д) дозволить підвищувати ефективність використання оборотного капіталу підприємства та забезпечить високий рівень платоспроможності і ліквідності.

ВИСНОВКИ

Одним із головних завдань вітчизняного бізнесу є оптимальне поєднання наявних ресурсів, забезпечення ефективності їх використання та постійне покращення фінансових результатів. Вагома роль у формуванні ресурсів підприємства належить оборотним активам, склад і структура яких впливає на фінансовий стан підприємства та визначає перспективи подальшого розвитку.

Дослідження економічної суті оборотних активів дозволили розмежувати поняття «оборотний капітал», «оборотні кошти», «оборотні активи», та визначити що оборотні активи являють собою вартість авансовану в грошові кошти та матеріальні цінності підприємства, які у процесі кругообігу переходять з однієї форми в іншу та повністю переносять свою вартість на готовий продукт впродовж одного виробничо-комерційного циклу діяльності підприємства. На наш погляд, це визначення виявляє найбільш суттєві ознаки даної економічної категорії з позиції управління ними: визначну роль у забезпеченні умов для здійснення поточної фінансово-господарської діяльності підприємства, високий ступінь структурної трансформації; здатність швидкої адаптації до змін товарного і фінансового ринків; достатньо високу ліквідність; швидкість реалізації управлінських рішень (управлінські рішення щодо оптимізації оборотних активів можуть бути реалізовані протягом короткого терміну).

На основі дослідження існуючих класифікацій та комплексного підходу, обґрунтовано що до класифікаційних ознак оборотних активів підприємства, як об'єкту управління, слід віднести: склад елементів фінансування, види, функціональну форму стадій кругообігу оборотних активів, характер участі в операційному процесі, характер участі в різних видах діяльності, період функціонування, планування, ступень ліквідності, рівень ризику вкладання капіталу, характер використання в поточній

діяльності, ступень агрегованості, характер перебування стосовно підприємства, що дозволило удосконалити класифікацію оборотних коштів підприємства та забезпечити найбільш повне охоплення їх видів, форм і особливостей існування.

Визначено, що основними показниками для аналізу та оцінки ефективності оборотних активів є: коефіцієнт оборотності; коефіцієнт завантаження; тривалість одного обороту. Ефективність використання оборотних активів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю. Прискорення оборотності цих активів зумовлює збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства та вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва. Економічний ефект у результаті прискорення оборотності оборотних активів виражається у відносному вивільненні засобів з обороту, а також у збільшенні суми виторгу і суми прибутку.

З'ясовано, що система управління оборотними активами є сукупністю відокремлених, але пов'язаних між собою елементів, що забезпечують цілеспрямований вплив на об'єкт управління, шляхом реалізації функцій управління через використання комплексу методів управління з метою забезпечення належного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства.

Дослідження організаційно-методичних аспектів обліку оборотних коштів на ТОВ «АБ ГРУПП» дозволяє стверджувати, що на підприємстві облік оборотних активів ведеться у відповідності до чинного законодавства. Але враховуючи, що від облікової інформації залежать результати аналізу та ефективність прийняття управлінських рішень, нами визначено ряд неоднозначних аспектів. Так, поточна дебіторська заборгованість займає найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів ТОВ «АБ ГРУПП»: на початок року 83,1%, на кінець року – 50,6%, а наявність великих обсягів дебіторської заборгованості впливає на зниження платоспроможності

підприємства. Тому, для підвищення інформативності обліку та дієвості контролю стану розрахунків з покупцями та замовниками, пропонуємо: ввести реєстр дебіторської заборгованості до погашення, в якому передбачено реєстр рахунків за кожним покупцем та замовником з реквізитами строків оплати, залишком за кожним рахунком на кінець дня, накопичувальну інформацію на кінець місяця, що дозволить контролювати дебіторську заборгованість за кожним рахунком споживачів а також визначити ступінь порушення встановлених строків оплати. Необхідно відмітити, що на ТОВ «АБ ГРУПП» не створено резерв сумнівних боргів, що є порушенням вимог П(С)БО 10 стосовно дебіторської заборгованості, що може впливати на достовірність чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості та пов'язану з цим частину прибутку.

За результатами проведеного аналізу динаміки, структури оборотних активів та джерел їх фінансування, з'ясовано, що в структурі майна ТОВ «АБ ГРУПП» оборотні активи займають вагому частку – як на початок так і на кінець 2019 р., відповідно 66,7% та 66,2%. При цьому в динаміці їх вартість зросла на 40,8%, це зростання відбулося переважно за рахунок різкого збільшення: запасів на 347,5%, (в тому числі саме найбільше збільшилася залишки готової продукції на 665,6%, виробничих запасів на 381,5%, а зменшення відбулося тільки по товарам на 89,7%). Зростання залишків грошових коштів на 338% пояснюється надходженням оплати від контрагентів в кінці року. Незважаючи на зменшення суми дебіторської заборгованості на 14,4%, її частка в оборотних активах найбільша – 53,5%. Для оцінки стану управління оборотними активами проаналізовано за рахунок яких джерел вони формуються: в звітному році темп росту залученого капіталу перевищує темп росту власного капіталу на 30,9%, і склав відповідно 158,2% і 127,3%. При цьому, негативним є зростання залученого капіталу, переважно за рахунок збільшення поточних зобов'язань. На кінець 2019 р. на підприємстві майже однакова частка власного капіталу і поточних зобов'язань, відповідно 47,2% і 40,7%. Це свідчить про проблеми в

структурі капіталу, зниження фінансової незалежності підприємства та збільшення його залежності від зовнішніх інвесторів. Таким чином, для підприємства актуальним є оптимізація обсягу і структури оборотних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними.

За результатами проведеного аналізу інтенсивності використання оборотних активів з'ясовано, що в цілому на ТОВ «АБ ГРУПП» підвищилася ефективність використання оборотних активів: коефіцієнт оборотності збільшився з 2,69 раз до 3,57 раз, тобто їх оборотність прискорилося на 33 дні і складає 100,8 дня за звітний рік, проти 133,8 дня за минулий рік. За рахунок цього відбулося відносне вивільнення засобів з обороту на суму 1187,2 тис. грн. Позитивним є зростання коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості на 3,81 раз, але термін її погашення за 2019 р. 51,1 дня (майже два місяці). Знизилася ефективність управління запасами, оборотність яких уповільнилася на 34,52 раз, при збільшенні терміну обороту на 10,6 дня. Накопичення запасів веде до збільшення витрат на їх зберігання та вплинуло на потребу в додатковому залученні в оборот коштів в сумі 381,3 тис. грн. Отже, при загальному зростанні ефективності використання оборотних коштів, на підприємстві проблемним залишається зниження інтенсивності використання запасів та значна частка в структурі оборотних активів дебіторської заборгованості.

За результатами проведеного факторного аналізу, визначено резерви підвищення інтенсивності використання оборотних активів за такими напрямками: реалізація понад нормативних виробничих запасів (відносна сума вивільнення (236,1 тис. грн.), прискорення оборотності запасів (на 6,6 дня), прискорення оборотності дебіторської заборгованості (на 1,1 раз) в частині її простроченої суми (265,7 тис. грн.), та зменшення терміну погашення дебіторської заборгованості на 7,2 дня. Загальний економічний ефект від використання визначених резервів – прискорення оборотності загальних оборотних активів на 1,53 рази а скорочення періоду одного обороту на 30,2 дні. Це забезпечить відносне вивільнення з обороту 1086,4 тис. грн.

За результатами проведеного комплексного аналізу та виявлених резервів, запропоновано напрями підвищення ефективності управління оборотними активами, на ТОВ «АБ ГРУПП»: скоротити розмір грошових коштів через постійний контроль за розміром оборотних активів у грошовій, абсолютно ліквідній формі, особливо з урахуванням інфляційних процесів та у відповідності до належного рівня платоспроможності підприємства; формувати раціональну структуру і склад оборотних активів за допомогою прискорення оборотності оборотних активів у цілому та окремих їхніх елементах; регулювати запаси підприємства шляхом оцінки загальної потреби в матеріалах на плановий період та регулярно контролювати відповідність їх нормативам; оптимізувати рівень дебіторської заборгованості шляхом підвищення дієвості контролю за станом розрахунків з дебіторами, оцінки платоспроможності та ділової репутації дебіторів; скоротити тривалість фінансового циклу шляхом прискорення обороту виробничих запасів та дебіторської заборгованості і некритичного уповільнення оборотності кредиторської заборгованості підприємства постачальникам; формувати ефективну політику фінансування активів підприємства та контролювати співвідношення джерел капіталу. У даному напрямку, запропоновано функціональну модель управління оборотними коштами, яка сприятиме оптимізації фінансових потоків та підвищенню ефективності функціонування підприємства в цілому. Базовими складовими моделі є організаційна, процесна, інформаційна, функціональна. Кожна з них відповідає певній стадії виробничого циклу та доповнює іншу. Поєднання всіх складових у моделі дасть можливість комплексно досліджувати та управляти елементами оборотних коштів та підприємства в цілому. Практичне застосування наведеної моделі дозволить підвищувати ефективність використання оборотного капіталу підприємства та забезпечить високий рівень платоспроможності і ліквідності.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Алексеева А.Н. Питання фінансового обліку оборотних активів підприємства. *Вісник Київського державного торговельно-економічного університету*. 2012. № 2. С. 65-75.
2. Бакун Ю. Методичні аспекти бухгалтерського обліку оборотних активів на підприємствах. *Вісник Київського державного торговельно-економічного університету*. 2011. № 1. С. 56-65.
3. Белова Н.В. Упрощенный учет активов на предприятии. *Налоги и бухгалтерский учет*. 2012. № 94. С. 17-22.
4. Белуха Н.О., Сапоговская О.Н. Логистика формирования оборотных активов : учет и контроль. *Бухгалтерский учет и аудит*. №12. 2010. С. 11-14.
5. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. 464 с.
6. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2011. №12. С. 24-36.
7. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2006. 780 с.
8. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия. Київ : Ника-центр, Эльга. 2003. 448с.
9. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40-44.
10. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Житомир: ЖІТІ. 2001. 576 с.
11. Ван Хорн Д. Основы управления финансами. пер. с англ. Москва : Финансы и статистика. 1997. 799с.
12. Вергувенко І.М. Облік та аналіз грошових потоків. Матеріали міжнародної наукової конференції, т.3. Житомир : ЖІТІ, 2013. 23-24 листопада, 2013. С.167-169.

13. Витвицька У.Я., Андрійчук І.В., Петрунів Д.В. Інтегральна оцінка ефективності управління оборотними активами на прикладі вітчизняних енергопостачальних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2018. Вип. 28. Ч. 1. С. 79-83.
14. Головка О.Г., Кольтюкова В.Д. Особливості управління оборотними активами підприємства. URL :<http://fkd.org.ua/article/viewFile/109946/105438>.
15. Головченко Т.М., Мисловська А.В. Оборотні активи підприємства: сутність, структура та динаміка. *Таврійський науковий вісник*. 2012. Вип. 63, ч. 2. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2012_63_2_28.pdf.
16. Гриньова В.М. Фінанси підприємств : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Знання-Прес. 2004. 424 с.
17. Гудзь О.Є., Стецюк П.А. Фінансова політика підприємства. навч. посіб. Львів : Ліга-Прес, 2017. 120 с.
18. Дебіторська заборгованість : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. № 237. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 16.10.2020).
19. Демчук Л.А. Вплив розміщення оборотних засобів на фінансовий стан підприємства. *Економіка: проблеми теорії і практики*. Збірник наукових праць. Донецьк : ДНУ. 2012. Вип. 59. С. 16-21.
20. Демчук Л.А. Особливості кругообороту оборотних засобів на підприємствах. *Наук. вісник НАУ*. Київ : НАУ. 2010. Вип. 35. С. 183-189
21. Душило А.А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства. *Регіональна економіка*. 2011. № 4. С. 24-30.
22. Драгун Л.М., Левченко В.Ф., Бондаренко О.Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 12. С. 12-20.
23. Ефимова О.В. Финансовый анализ : современный инструментарий

для прийняття економічних рішень : учебник. Минск : Издательство «Омега-Л», 2010. 351с.

24. Економіка підприємства : навч. посіб. / за ред. Шегди А.В. Київ : Знання. 2005, 431 с.

25. Запаси : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9, №7, затв. наказом Міністерства Фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 16.10.2020).

26. Зянько В.В., Філатова Н.М. Шляхи підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємств. *Економічний простір*. 2012. №62. С. 186-193.

27. Ковалев В.В. Финансы предприятий : учеб. пособие. Минск : Издательство «Омега-Л», 2002. 352 с.

28. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: «Знання». 2008. 679 с.

29. Колумбет О.П. Облікова політика в системі управління оборотними матеріальними активами. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту*. Сер.: Економіка і управління. 2014. Вип. 27. С. 236-244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2014_27_35

30. Король В.Н., Сліпачук О.П. Внутрішньогосподарський контроль оборотних активів. *Контроль*. 2009. № 4. С. 39-56.

31. Кравчук С. Первоочередная задача – максимально сохранить оборотные средства. *Бизнес*. 2009. № 4. С. 83-84.

32. Мельничук К.С. Управління оборотними активами підприємства як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності. *Наука й економіка*. 2012. № 4(16). Т. 2. С. 108-112.

33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» звітності, затв. Наказом М-ва фінансів України від 27.06.13 № 627. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 21.10.2020).

34. Нашкерська Г. Правове регулювання бухгалтерського обліку оборотних активів. *Наукові праці Кам'янець Подільського державного університету*. Вип.3. Кам'янець-Подільський. 2012. С.136-141.
35. Нестеренко С.С. Оборотні кошти в умовах формування ринкової економіки. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2012. Вип. 7. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2012_7/nssome.
36. Носов П.Л., Купалова Г.І. Сучасна класифікація оборотних активів. *Економіка і держава*. 2014. № 7. С. 43-46
37. Оденат А.В. Особенности влияния механизма управления оборотными средствами на производственно-хозяйственную деятельность промышленного предприятия. *Вісник економічної науки України*. 2011. № 2. С. 6-9.
38. Онисько С.М., Марич П.М. Фінанси підприємств: підруч. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Львів: «Магнолія Плюс». 2006. 367 с.
39. Організація і планування на підприємстві: навч. посіб. / Г.А. Семенов та ін. Київ : Центр учбової літератури. 2006. 520 с.
40. Орлов І.В., Масловська А.Ю. Нові тенденції в управлінні оборотним капіталом для цілей бухгалтерського обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 1 (22). С. 248-256.
41. Пан Л.В. Управління обіговими коштами підприємницьких структур. *Фінанси України*. 2010. №6 С. 96-98.
42. Пельтек Л.В., Писаренко С.М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць*. 2010. № 1(5). С. 43-49.
43. Поважний О.С., Крамзіна Н.О., Кваша Ю.В. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи». *Економічний простір*. 2011. № 12/2. С. 41-52.
44. Покропивний С.Ф., Соболь С.М., Швиданенко І.О. Бізнес-план : технологія розробки та обґрунтування : навч. посіб. Київ : КНЕУ. 2006. 286 с.

45. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.1995 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 16.10.2020).

46. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. (редакція від 30.10.2015 р.). URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 16.10.2020).

47. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 16.10.2020).

48. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 14. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME101039.html. (дата звернення: 22.10.2020).

49. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : наказ Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121. URL : <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2020).

50. Примак Т.О. Економіка підприємства : навч. посіб., 4-те вид. Київ : Вікар. 2006. 219 с.

51. Сайко О. Особливості складу та класифікації виробничих запасів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 9. С. 36-40.

52. Сайко О. Особливості методології проведення аналізу оборотних активів. *Зб. наук. праць Подільської державної аграрно-технічної академії*. Вип.13. Т. 2. Кам'янець-Подільський. 2014. С.317-321.

53. Семенов Г.А., Іванова М.І. Ефективні методи управління

оборотними коштами на промислових підприємствах : монографія. Запоріжжя: ЗЦНТЕІ. 2009. 230 с.

54. Семенов Г.А. Дослідження економічної сутності оборотних засобів у сучасних умовах господарювання підприємств. *Держава та регіони: Економіка та підприємництво*. 2010. № 5. С. 272-275.

55. Сікора І.А. Оборотні активи як об'єкт бухгалтерського обліку і економічного аналізу. *Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки*. 2012. № 1. С.230-234.

56. Сироткин С.А. Оборотные средства и оборотне активы в современной экономике. *Региональная экономика и управление*. 2012. № 1(9). С 65-68.

57. Соколова Е.О., Козак Г.С. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління*. 2013. Вип. 21(2). С. 216-221.

58. Соляник Л.Г. Організаційно-економічний механізм управління оборотними активами та джерелами їх фінансування. *Економічний вісник національного гірничого університету*. 2011. № 4. С. 67-73.

59. Сорока Р.С. Фактори впливу на забезпеченість торговельних підприємств оборотним капіталом. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 76-83.

60. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерский учет и финансовый анализ. Москва : Олимп, 1998. 304 с.

61. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. Київ : Алерта, 2011. 976 с.

62. Фабіянська В.Ю., Свердзоленко І.Ю. Удосконалення обліку та контролю оборотних активів. *Економічні науки. Сер. Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12 (45). Ч. 1. С. 357-366.

63. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : підручник / за заг. ред. Л. А. Лахтіонової. Київ : КНЕУ, 2008. 588 с.

64. Фінанси підприємств : підручник / за заг. наук. ред. проф. А. М.

Поддєрьогіна. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : КНЕУ. 2000. 460 с.

65. Чобіток В.І., Пятилокотова К.С. Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2013_41/13cvieic.pdf.

66. Чорба П.М., Гулько А.А. К вопросу о трактовке сущности оборотных средств. *Финансы*. 2011. № 7. С. 53-54.

67. Чубка О.М., Рудницька О.М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств. *Вісник «Проблеми економіки та управління»*. Львів : вид-во НУ ЛП, 2013. Вип. 640. С. 440-445.

68. Шматковська Т.О., Муран А.Я. Облік в системі управління оборотними активами підприємства. *Приазовський економічний вісник*. Вип. 3(14). 2019. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/74.pdf

69. Шум М. А., Гулько К. С. Особливості обліку та аналізу виробничих запасів на підприємствах України в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 4. С. 166- 169.

70. Шурпенкова Р.К., Іванчук О.Й. Сутність та основи організації аналізу оборотних активів. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3(7). С. 150-154.

71. Jill Mccu lough. Collecting receivables requires perseverance and a little creativity. *Pacific Business & News*. 2011. Vol.3. № 5.p. 23-25.

72. Alex Acree. What is Fund Accounting? Intro to Nonprofit Accounting. 2014. Lesson 2. URL : <https://www.aplos.com/academy/nonprofit-accounting/lessons/fund-accounting/>

73. Accounting Tools.com Stock Accounting / [accountingtools.com](http://www.accountingtools.com). *Stock Definition*. 2017. URL : <http://www.accountingtools.com/stock-accounting>

74. Accounting Tools.com Inventory Audit Procedures / [accountingtools.com](http://www.accountingtools.com). *Inventory Accounting Topics*. 2017. URL : <http://www.accountingtools.com/inventory-audit-procedures>

75. Doug and Polly White. It's All About the Money: Cash or Accrual Accounting? *Entrepreneur*. 2014. URL : <https://www.entrepreneur.com/article>

/236775

76. Straubus G.J. Making Accounting Decisions. Scholars Book Co, 1977. 245p.

ДОДАТОК А

Таблиця А1 – Види оборотних активів підприємства

Ознака	Види	Склад (згідно до балансу підприємства)
1	2	3
Функціональна роль у процесі виробництва	Оборотні виробничі фонди	Виробничі запаси, товари, готова продукція на складі, тварини на вирощування, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів
	Фонди обігу	Готова продукція відвантажена, грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи
Практика контролю, планування та управління	Нормовані	Виробничі запаси, товари, готова продукція на складі, тварини на вирощуванні, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів
	Ненормовані	Готова продукція відвантажена, грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи
Джерела формування	Власний оборотний капітал	Це частина оборотних активів підприємств, що створена за рахунок власних коштів підприємства
	Позичений оборотний капітал	Показує частину (вартість) оборотних активів, що сформовані за рахунок позичених коштів
	Залучений оборотний капітал	Частина оборотних активів підприємства, яка створена за рахунок залучених фінансових ресурсів (поточні зобов'язання перед працівниками, бюджетом, страховими організаціями, учасниками, із внутрішніх розрахунків та іншими суб'єктами)
Ліквідність	Абсолютно ліквідні	Грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, поточні фінансові інвестиції
	Швидко ліквідні	Дебіторська заборгованість, готова продукція відвантажена, векселі отримані
	Повільно ліквідні	Виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, товари, витрати майбутніх періодів, готова продукція на складі, інші оборотні активи

ДОДАТОК Б

Таблиця Б1 – Показники аналізу ділової активності підприємства

Назва показника	Порядок розрахунку	Позитивна зміна показника в динаміці
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості оборотних активів	Збільшення
Тривалість одного обороту оборотних засобів, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності оборотних засобів	Зменшення
Коефіцієнт оборотності запасів	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості запасів	Збільшення
Тривалість одного обороту запасів, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності запасів	Зменшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги	Збільшення
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості	Зменшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги	Збільшення
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості	Зменшення
Тривалість операційного циклу, днів	Сума кількості днів обертання запасів та кредиторської заборгованості	Зменшення
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Відношення середньорічної вартості оборотних активів до чистої виручки від реалізації продукції	Зменшення

ДОДАТОК В

Рисунок В1 – Основні етапи системи управління оборотними коштами підприємства

